

H I D

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

- Kiss Flórián: Vojvodina történetének vázlata
Enczi Endre: Cantabriai hegyek közt (novella)
Dr. P. L.: Korszerűbb harcot a tuberkulozis ellen
Fekete Béla: Mi történt Kinában?
Balogh Edgár: Ezeréves magyar riadalom
Aleksandar Vučo: Park a külvárosban (vers)
Szakács Gábor: Balti államok
Szántó Árpád: Világszemle

Figyelő:

- F. B.: Búcsú Ossietzkitől — Vass László: Siralmas magyar krónika — (R): Az URSSJ zágrebi kongresszusa
A „Márciusi Front“ a bíróság előtt

Szemle:

- Rézler Gyula: A magyar nagyipari munkásság kialakulása
Tabéry Géza: Fekete ablak — Vittorio Mussolini
könyve az abessziniai légiháborúról

Színház — Film

Krónika

VOJVODINA TÖRTÉNETÉNEK VÁZLATA

(Hetedik közlemény)

A magyarok és németek letelepedése

Vojvodina életében a 18-ik század sok tekintetben fordulópont volt. Ebben az időben változik meg a vidék népi és nemzeti összetétele, amennyiben a század elejétől kezdve a szerbek mellé nagyszámban telepednek le magyarok, németek, tótok, kisoroszkok és más nemzetiségek. Míg a század elején csaknem tisztán szerbek lakják az egész országrészt, a század vége felé már az összlakosság felét sem teszik ki.

Már Mária Terézia idején nyilvánvaló volt, hogy a termékeny területet nem lehet sokáig oly gyéren, illetve csaknem lakatlanul hagyni, mint addig. A császárnő több rendeletben utasította a földesurakat és nemeseket, hogy megfelelő számú lakosságról gondoskodjanak, ezek azonban nem tehettek eleget a parancsnak egyszerűen azért, mert az itt uralkodó ázsiai elnyomás miatt a szomszéd és távoli megyékből idehozott jobbágyság megszökött s máshol nézett munka után. Ez a szokás egyébként egész Magyarországon divatban volt, mivel a földesurak által kirótt megterheléseket a jobbágyság a többi vármegyében sem bírta el. Az egyhelyben való letelepülés és megmaradás csak évtizedek múltán vált lehetségessé, amikor az udvar már maga is intézkedett, hogy a jobbágyság terhei némileg elviselhetőbbek legyenek. Igaz, hogy az udvarnak a telepítésekkel más tervei is voltak: a nemzetiségek összekeverésével megakasztani a nemzeti öntudat kifejlődését, a nemzetiségek egymás ellen úszításával valamennyit sakkban tartani és uralkodni felettük. Ezt különösen Vojvodinában találták szükségesnek, ahol a szerbek, a határország felszólítása után, a polgárosodás útjára, tehát a nemzeti öntudat útjára léptek. A szerbek politikai követelései egyre nagyobbakká váltak és az egyedül általuk lakott terület könnyen leszakadhatott volna a birodalom testéről, ha ezt az udvar idejében meg nem akadályozza.

Ezzel magyarázható az, hogy az első magyar telepések kincstári birtokokon nyertek elhelyezést. A kamara intézkedésére az első magyar telepések 1731 április 28-ikán érkeznek meg Jankovára. Ezt a telepítést hamarosan továbbiak követik, néha magyarokkal, néha pedig más nemzetiségekkel. A magyarok nagyobb méretű telepítése csak egy-két évtized múlva indul meg teljes erővel, amikor a század derekán az összes, általuk ma is lakott községeket foglalják el és építik ki. Az elsők közé tartozik a Kulára, St. Kanjizára és Bačka Topolára érkező karaván 1750-ben, míg 1752-ben Doroslovo és Karavukovo községekbe történik telepítés. Ezeket követi Svetozar Miletić és Senta elfoglalása 1752—1755 között, majd 1760-ban Adát szállja meg a magyarok raja. 1767-ben Bačko Petrovoselo és Stari Bečej a magyarok letelepedési helye. Még 1770—74 között is voltak telepítések Kanjizára, Bečeje, Martonošra, Sentára, Adára, Molra, Petrovoselőra, Srbobránba, Bačko Gradištera, sőt Stara Kanjizán már a magyarok vannak túlsúlyban. Ez utóbbi intézkedés nyilvánvalóan a szerbek által elfoglalt városok politikai hatásának csökkentésére történt. A 18-ik

század magyar telepítéseit a református vallású magyaroknak 1782—86 között történt telepítése Stara Moravicára, Pačirra és Rumenkára zárja le.

A magyar telepések származásáról nehéz hiteles adatokat szereznünk. A kezdeti települések magyarjai rendszerint szabad költözködési joggal felruházottak, de sokszor szökevény jobbágyok is, akiknek idejöttük előtt nem volt állandó tartózkodási helyük. A későbbi telepések, akik 1770—1774 között érkeztek, a magyar Felvidékről, Heves, Nógrád és Hont megyékből származnak, a jászok és kúnok Szabadszállásról és Félegyházáról, a reformátusok Kisújszállásról és Kúnhegyesről jöttek. A vojvodinai magyar településekről szólva nem hagyhatók figyelmen kívül ezen letelepülés egészen speciális körülményei. Vojvodina többi nemzetiségeivel ellentétben a magyarok, letelepedésük idején, semmi kedvezményben nem részesültek. Míg a szerbek, ha ritkán is, kaptak bizonyos kedvezményeket és védelmet az udvartól, míg a németek letelepülése tervszerűen és észszerűen történt, a magyarok bevándorlásuk után is éppen olyan jobbágyok maradtak, amilyenek előbb voltak. A házhely (porta) készpénzben való megváltása és a kisdarab föld (telek) részletfizetéses megvásárlása folytán a vojvodinai magyar sok évtizedre rabszolgája maradt a magyar- és másnemzetiségű földesuraknak. Ez a történelmi igazságtalanság máig sem nyert kiigazítást: a magyarok ma is „szegény” nemzetiség Vojvodinában, mert úgy a szerbek, mint a németek jelentékeny gazdasági erővel rendelkeznek velük szemben.

A magyarok sorsára jutottak a tótok is, akiket Mária Terézia 1740—1744 között Hont és Bars megyékből Petrováczra, Gložánra, Kisačra és Novomestora telepített, valamint a Bački Krsturra telepített kisoroszok (rusnyákok) is. Azok a tótok, akik 1780—86 között kerültek Pivnicára és Bajára, már élvezhették II. József császár szabad-
elví intézkedéseinek előnyeit.

A „kalapos-király” nagyszerű intézkedéseit azonban csak a németek Vojvodinába való telepítéséből lehet megismerni. A forradalommal szimpatizáló és arra hajlamos polgárságra támaszkodó uralkodó nagy reformjai közé tartozik a németek széthelyezése az osztrák birodalomban. A németek így mindenütt államalkotó nemzetiségként érkeztek meg, akiknek a modern termelés és kulturális élet bevezetése volt a feladatuk. Birodalmában úgy kulturális, mint politikai és gazdasági szempontból óriási különbségek voltak. Néhol a kor technikai haladottságának megfelelő eszközökkel, másutt meg faekével művelték a földet. A lakosság elosztása is igen egyenlőtlen volt, egyes jól benépesített vidékek virágoztak, máshol lakatlan pusztaságok vagy százalmasan szegény és elmaradott vidékek tengődtek.

Magyarországon és Lengyelországban száma sem volt a gazdátlan, elhagyott földbirtokoknak. II. József ezeket szemelte ki a németekkel való betelepítésre. Trónralépése után mindjárt pátenst adott ki, amelyben felhívja a felsőrajnai tartomány, Pfalz, Hessen és Frankfurt német földműveseit, hogy a magyarországi, lengyelországi és lodo-

mériai üres termőföldekre vándoroljanak ki. Hogy a kivándorláshoz nagyobb kedvet teremtsen, a kiáltvány teljes lelkiismereti és vallás-szabadságot, kényelmes életet és minden útravalót ígér az alattvalóknak. A parasztok szabályosan épített házat, kertet és a család fenntartásához elegendő földet és legelőt, továbbá vágó és igavonó marhát, valamint mezei és házi szerszámokat kapnak, a mesteremberek a szerszám beszerzésére 50 forintot és más kedvezményeket remélhetnek. Az oklevél az egész felsőrajnai vidéket mozgalomba hozta. A verbuválók összeirták a kivándorolni óhajtó családokat és 1783 áprilisában már vissza is tértek Bécsből megfelelő útlevelekkel és útiköltséggel ellátva. A német főurak legnagyobb meglepetésére a kivándorlás azonnal meg is kezdődött, minek folytán már ez év őszén megteltek a galíciai szabad földbirtokok és a kivándorlás irányát dél felé kellett fordítani.

Vojvodinába való útjukban a kivándorlókat Bécsben családonként jegyzőkönyvbe vették és útlevéllel, valamint 2 forint útiköltséggel ellátva Buda felé indították. Itt a császári kamarás gondoskodott a kivándorlók további tervszerű irányításáról és az útiköltségek kiutalásáról. A bácskai csoportokat Somborba irányították, ahol a központi telepítő-hivatal gondoskodott végleges elhelyezésükről. A házak gyors és szabályszerű felépítéséről a telepítő-hivatal egyik szerve, az építő-iroda gondoskodott. Miután Somborban minden 160 mérföldet megjárt utasnak még 1 forint költséget kiutaltak és végleges lakhelyére utasították, az utazás véget ért.

A telepedési oklevélben, amit minden telepes családapa kapott, feltüntették, hány 10 éven aluli és hány 10 éven felüli tagja van a családnak, minek alapján a felnőtt családtagok 2 krajcár készpénzsegélyt, 1 icce lisztet, a gyermekek pedig 1 krajcár készpénzsegélyt és 1 meszely lisztet kaptak. Ezenkívül valamennyi telepes család sót, ecetet, fát és szalmát kapott természetben. Ez a segély addig járt, amíg a telepes gazdaságilag annyira meg nem erősödött, hogy képes volt önmagát és családját eltartani.

A sombori telepítő-hivatal ugyanakkor gondoskodott, hogy az érkező családok a ház felépítéséig a már létező falvakban megfelelő elszállásolásban részesüljenek. Az új klíma és természeti viszonyok rossz hatásainak ellensúlyozására kórházakat állítottak fel minden telepes faluban.

A házak elkészítése és elfoglalása után a föld kiosztása és a szerszámok, valamint az állatok kiutalása következett. Minden család kapott 1 tehenet, vagy 16 forintot, 4 lovat felszereléssel, kocsit, boronát, ekét és más szerszámokat, továbbá 1 ágyat, 1 szalmazsákot takaróval, pokrócot és más szükséges holmit. A mesteremberek megkapták az ígért 50 forintot a szerszámaik beszerzésére. Az építő-iroda gondoskodott, hogy a házak és az utcák építése szabályszerűen történjék. Az előírás szerint a ház 11 öl hosszú, 3 öl széles és 8 láb magas volt. Minden 10 házra 1 higiénikusan épített kút jutott, felszereléssel. A telepések vallása szerint imaházat építettek parochiával, iskolá-

val és az ezekhez szükséges felszereléssel. Az egyházat és iskolát pappal és tanítóval és ezek megélhetéséhez szükséges földdel, sőt készpénz fizetéssel is ellátták. Az új falvak részben addig lakatlan területen, részben pedig a régi falvak közelében épültek. Így épült ki 1784-ben Torzsa, 1785-ben Crvenka és Novi Vrbas, 1786-ban Pašičevo, Sekić és Bulkes, valamint 1787-ben Jarek. A régi falvak mellett kiépült 1785-ben Nova Palanka, 1786-ban pedig Novi Sivic, Kula, Šove, Parabuć, Svetozar Miletić, Bački Brestovac, Veprovac, Krnjaja, Bačalmaš, Čonoplja, Bezdán, Stanišić és amelyeket már a régebben ittlakó szerbek emeltek, amint ez a községek neveiből is látszik.

Az újonnan telepített községekben összesen 3500 házat építettek, amint az tervezve is volt. A telepítések összköltsége, amint az 1789-ben, a zárszámadások megejtésekor kitudt, kerek 2 millió frtba kerültek.

Igy lett a 17-ik században még úgyszólván tisztán szerbblakosságú Vojvodinából a 18-ik században az a vegyesnemzetiségű terület, amilyennek ma is ismerjük. Az 1820-ban megejtett népszámlálás szerint Bácskában 387,914 lakos volt, közöttük 4000 nemes. A nemzetiségi megoszlás a következő: 170.942 szláv, 121,688 magyar, 91,016 német, 4237 zsidó és 31 örmény. A lakosok nagyszáma beszélt két-három nyelvet.

Egy ilyen összetételű vidéknek a 19-ik században, a polgárosulás korszakában, ádáz nemzetiségi harcok színhelyévé kellett válnia.

Kiss Flórián

Cantabriai hegyek közt

Miguel Ferrernek hívnak, viscayai születésű és negyven esztendeig őriztem a juhokat.

Most éjszakánként a cantabriai sziklákra hajtom fejemet, hallgatom a gyíkok zizegését, amint a makkia-bokrok között ijedten el-siklanak. Sokszor a tenyeremre szeretném tenni a fűrge kis állatokat, mondanám nekik: na, te bolond, te, én viscayai pásztor vagyok, miért ijedsz meg tőlem? De ők úgysem értik a beszédemet, eltűnnek és ilyenkor bizonyára boldogok.

Én meg egyedül maradok a cantabriai hegyek közt, fejem felett nappal vad repülőgépek, de éjjel szelíd csillagok tanyáznak.

Ilyenkor lelopódzom a közeli falvakba és a jó emberek étel-miszerrel töltik meg tarisznyámat. Mire visszatérek, már fáradt vagyok, a kakukfű fűszeres illata ráül a mellemre és én térdreborulva imádkozom...

Az édes Jézus néha meglátogat álmomban, megsimítja arcomat, pedig az én arcom öreg és ráncos és kemény, szakállam bizonyára felsérti finom ujjait. De ő nem törődik ezzel, csak szomorúan néz rám, mint ahogy én néztem, amikor idegen katonák öldösték juhaimat.

Aztán szónélkül továbbmegy a puszpángok, mirtuszok közt és minden lépése nyomán szomorú kolompok verődnek össze.

A fiamat Vicentenek hívják és házasságát Toniettel San Sebastianban áldotta meg a pap. Toniet most áldott állapotban van és gyermeke a keresztségben a Bonéd nevet kapja, mint apám, aki ötvennégy évig pásztorkodott és szintén viscayai volt.

Az én fiam, a Vicente, most idegen katonák között harcol, pedig nem is akart katona lenni, ő is csak a juhokat akarta őrizni és ha a kis Bonéd megszületik és felnő, vele együtt fog San Sebastianban vasárnaponként misét hallgatni.

Ő, már évekkkel ezelőtt tudtuk, hogy baj lesz a földünkön. Idegen urak jöttek közénk és szép szóval beszéltek hozzánk. Bibliát idéztek és szabadságot ígértek. Csak a bányászok morogtak és csákányukat emelgették.

A hegyekben és völgyekben felforrt az élet, páncélos hajók törték a tenger tükrét és mi hosszan imádkoztunk a fészületek alatt.

Nemsokára végeláthatatlan sorokban katonák jöttek, arany-vörös lobogót tűztek a falakra és az urak már nem beszéltek szabadságról.

Juhainkat megölték és fiaink vállára fegyvert akasztottak.

Akkor ölték meg az én juhaimat is, Vicentét magukkal vitték katonának. Én eléljük mentem, széttártam karomat és ezt mondtam: Krisztusra, kérlek benneteket... és rámutattam a leölt juhok vérére, Tonietre és az olajfára, mely udvarunkban állott.

— Krisztusra... — mondtam mégegyszer és ők rámripakodtak:

— Miféle Krisztusról beszélsz? A Krisztus velünk van és ő azt akarja, hogy ti is segítetek felszabadítani az átkozott rablóktól Hispania földjét!

— A mi Krisztusunk bekét akar, szabadságot, kövér legelőt a juhoknak és nem akaszt fegyvert fiaink vállára. S a ti Krisztustok, akkor idegen Krisztus. Juhaimat már nem tudjátok feltámasztani, de hagyjátok itt legalább a gyapját és adjátok vissza Vicentét, akinek gyermeke még az anyjában van és ha megszületik, a keresztségben a Bonéd nevet kapja, mint apám, aki ötvennégy esztendeig őrizte a juhokat.

Akkor belémrúgtak és én elterültem a földön. Derekamat feltörte a rúgás, de Toniet fehér gyolccsal bekötözte.

A harangokat éppen ekkor verték félre és én görbe botomra támaszkodva kibiccegtem a piacra. Egy aranysújtásos tiszt felállt az emelvényre és kiáltozott. Néhányan egy régi dalt énekeltek a szabadságról, de ezeket puskavéggel kergették széjjel.

Én felemeltem botomat és hangosan felkiáltottam:

— Adjátok vissza juhaimat és adjátok vissza fiamat, Vicente Ferrert!...

A katonák felém rontottak, de az emberek elrejtettek maguk közé és így szöktem el a faluból.

Éjszaka értem a hegyek közé és mikor visszanéztem, kormos és vörös volt az ég, mintha a felhőket is felgyújtották volna.

Tegnap éjjel nagyon fájt a szívem s a csillagokat sem láthattam a fekete felhők között. Nem bírtam elaludni, csak tehetetlenül nyögdecselem, mint Bonéd a bölcsőben, aki talán már megszületett. Felálltam és lesétáltam a faluba. A falu előtt a patak korlátjára egy sötét alak támaszkodott. Mikor odaértem felegyenesedett és vállamra tette kezét. Rigoberto volt, aki még apámmal őrizte együtt a juhokat. Így szólt hozzám: Tudtam, hogy eljössz, Miguel.

— Hír érkezett, — és a hangja úgy susogott, mint patak felett az enyhe szellő, — Vicente... az Ebro mellett meghalt.

És én jobb kezemet a szívemre tettem és alázatosan meghajtottam a fejemet.

Többet aztán nem is beszéltünk. Rigoberto átnyújtotta görbe botját és anélkül indult vissza a faluba. Rigoberto pedig sokkal öregebb, mint én és hatvan évig őrizte a juhokat. Most már két bottal mentem vissza a hegyek közé.

Már vörösen állt a nap, amikor egy patak mellé értem.

Vicente már nem őri a juhokat, dalokat sem énekel és a színjátékokban sem szerepel többet soha.

Szememből kifakadt a könny, de egy széles levéllel letöröltem.

A könny rászáradt a levélre és ráfektettem a patak vizére. A patak az Ebroba folyik...

Ma délután esőfelhők jöttek a Mezeta felett a tenger felül és a Pic d'Anie fekete fátyolba burkolózott.

Egy rongyos katona állt előttem és észre sem vettem mikor közeledett.

— Te mit keresel itt? — kérdezte tőlem és a szeme véres volt és vadul forgott.

— Én viscayai vagyok, — mondtam — mit akarsz te tőlem.

A katona sokáig nem szólt semmit, csak levetette rongyos köpenyét és vállamra terítette: — Ó, ti baszkok!... Hadd magadon a kabátot, mert bőrig ázol.

Mert akkor már az eső súlyos cseppekben esett.

Sokáig hallgattunk, mintha semmiről sem tudnánk beszélni, az eső kopogott a makkia-bokrokon és mi úgy néztünk egymásra, mintha már sohasem látnánk meg a napot.

Én akkor megkérdeztem a rongyos katonától: — Mond kérlek, merre jársz Krisztus nevében?

És a katona felelte: — Nem Krisztus nevében járok. Bányász vagyok Mieresben. Gijon felől, az aszturiai hegyeken át jöttem és a Pireneusokon keresztül Franciaországba megyek.

Ó, ezek a bányászok! Megtanultak írni-olvasni, de mindig izgága és krisztustalan nép voltak. Most sem hajtáná le a fejét, ha szavába beledörög az ég is.

— A ti földetekén idegen katonák állanak és Guernicában kivágták a viscai völgyet, amely alatt a baszk szabadságra esküdtek. De én megyek tovább, keresztül a Pireneusokon, mert a tábornok katonáinak fogságából menekültem.

Én nem is tudom, mit mondjak a katonának, az én fiamat, a Vicentét nem ismerte. Vicente az Ebro mellett elesett.

— Ó, milyenek is vagytok ti, baszkok! Juhaidat megölték, fiad meghalt és te nem sírsz.

— De én sírtam, — mondtam alázatosan — de könnyeimet már elvitte a patak az Ebroba, hogy összekeveredjenek a fiam vérével.

Ezt a fáradt katona bizonyára nem értette meg, de azért nem kérdezett semmit. Visszaadtam a kabátját, tarisznyámból kivettem a sajtot, kenyeret és átadtam neki.

Beleharapott a kenyérbe és vadul felkiáltott:

— Én nem mehetek Franciaországba, én aszturiai vagyok, a te fiad meghalt, de nekem még harcolni kell.

Megette a kenyeret és sajtot, én megcsókoltam a homlokát és Krisztus csodát tett velem.

Mert úgy éreztem, mintha Vicentét csókoltam volna meg.

Kezemmel bozontos haját simogattam és magamban megáldottam. Az édes Jézus bizonyára megbocsájtja, hogy ilyen istentelen, izgága aszturiaiak az ő nevében küldtem útjára.

*

Azt hiszem már nem sokáig élek. Két bottal is alig vonszolom magamat. A tengert már nem látom meg soha, nem hallgathatom a sebastiani harangokat sem és Bonéd sem fog az ölemben ülni.

A cantabriai hegyek közt halok meg, de ha Bonéd felnő, összeszedi a csontjaimat és baszk-földön, őseim között pihenni fogok.

Enczi Endre

Korszerűbb harcot a tuberkulózis ellen!

Korunk társadalmi problémái egy új tudományt, a szociál-higiénát vetették felszínre. A társadalomtudományi kérdésekkel foglalkozó bel- és külföldi folyóiratokban egyre több cikk jelenik meg olyanok tollából, akik eddig csak laboratoriumi kutatásokon és a tudomány műhelyi továbbfejlesztésén dolgoztak. Kruif és Cronin könyvei mutatnak arra az új útra, melyen a társadalom bajain őszintén segíteni kívánó kulturmunkásoknak járniuk kell. A valamikori szobatudósoknak ma politikusokká, közigazdászokká, sőt ha a helyzet úgy kívánja, népszónokokká kell válniuk. A tények megállapításán, a bacillusok és kórokozók utáni nyomozáson kívül a társadalom főrézének, a munkásság és parasztság életének gazdasági, szociális körülményeivel is foglalkoznak, hogy így, az egész

kérdés ismerete alapján újabb, alaposabb diagnózist és gyógymódot írhasanak elő. Felismerték, hogy a bacillusok elleni küzdelemben mindaddig nem lehet tartós sikerre számítani, amíg a tömegek egészségi viszonyait nagyszabású gazdasági akciókkal meg nem javítják. Az egyén egészsége csak akkor van biztonságban, ha a környezete is egészséges. Beteg környezetben a makkegészséges is megbetegszik, méginkább az, aki egyszer már beteg volt.

Az ember emberhez méltóan csak akkor élhet és fejlődhet, ha jól és szabályszerűen étkezik, szellős helyen, friss levegőben dolgozik és az összes szükségleteit ésszerűen elégíti ki. Ezek betartása megvédi az embert a legveszélyesebb betegség fenyegető támadásával szemben.

A gazdasági tényezők elsőrendű fontosságára utal az, hogy a világválság alatt úgy a megbetegedések, mint a halálozások száma rohamosan emelkedett, a válság enyhülésével párhuzamosan mindkettő csökkent, továbbá, hogy a társadalom gazdaságilag gyengébb rétegeiben a halálozási arányszám nagyobb mint a jólsituált csoportokban.

A Központi Munkásbiztosító Hivatal által közzétett adatok szerint a munkásság egészségi állapota állandóan rosszabbodik. Míg 1926-ban 100 dolgozó közül 39 betegedett meg, addig 1935-ben 100 dolgozó közül már 50. 1933-ban 100 dolgozóra 206, 1935-ben már 260 orvosi kezelés esett. Ebből látható, hogy évenként minden munkás átlag 2—3-szor kényszerül orvoshoz menni.

Sehol sem találkozhatni olyan lesújtó adatokkal, mint a tüdővész-fronton. Ez a betegség óriási pusztítást visz véghez. Amíg Jugoszláviában 1000 közül átlag 23-an hálnak meg tüdővészben, a jugoszláviai munkásságnál ez a szám 42-re emelkedik ezrenként. Az ország általános egészségügyi viszonyaihoz mérten, a legszegényebb réteg tüdővészkozta halálozási száma majdnem kétszerese az átlagnak. A betegség terjedésére jellemző, hogy majdnem minden tizedik munkás megbetegedése tuberkulotikus tüneteket mutat. A péntári statisztika a tüdőfokozatos gyengülését is kimutatja: 1926-ban a tüdőbeteg munkások átlagos betegségi ideje 41 nap, 1933-ban már 61 nap. Mit mutat ez? Azt, hogy a tüdővész nem csak egyre nagyobb és újabb tömegeket fog halálos ölelésbe, hanem a régieket is állandóan sorvasztja.

Milyen eszközökkel védekezzünk a tuberkulózis ellen? Ne köpjünk a padlóra? Ovakodjunk a tüdővészesekkel való érintkezéstől? Szanatóriumokba menjünk, vagy a hegyek közé?

Az összes betegségek között a tüdővész áll legszorosabb kapcsolatban a gazdasági életkörülményekkel. Gyenge táplálkozás, nedves lakás, túlfeszített munka, egészségtelen munkahely, alkoholizmus: ezek a betegség szálláskészítői. A legegyszerűbb megoldás az lenne, hogy a beteget hirtelen kiragadjuk azokból az életkörülményekből, amelyek a megbetegedést okozták, vagy legalábbis elősegítették és olyan életviszonyokat teremtünk meg számára, me-

lyek a betegség továbbfejlődését megakadályozzák, az eredményes gyógyítást pedig elősegítik.

A gyakorlatban ma csak a súlyosabb betegeket küldik szanatóriumba, a könnyebb esetekben ambulanciái kezelést írnak elő. Ez kétfelé érzeteti káros hatását: az ambulanciái kezelés senkinek sem használ, a beteg késői szanatóriumba való utalása viszont legtöbbször már nem segíthet az elhatalmasodott bajon.

Lesznek szakemberek, akik ezt kétségbevonják. Nem akarják elhinni, hogy az ambulatorikus kezelés soha sem jár eredménnyel. Pedig ezt nem is oly nehéz elhinni, ha meggondoljuk, hogy az ilyen kezelésben lévő beteg továbbra is épp úgy ki van téve azoknak a káros hatásoknak, amelyek a betegség fellépését lehetővé tették, az összes gazdasági erők a betegség kifejllesztése felé hatnak, aminek a sietséggel és sablonikusan végzett ambulatorikus injekciózás nem állhat ellent. A kórházba gyalog és onnan gyalog hazamenő betegek, akik a munkára betegségük előrehaladottsága miatt már nem járhatnak és ezért súlyos anyagi gondokkal küzdenek, két-három éven belül többnyire elpusztulnak. Ha a közegészségügyi hivatalok közzétennék az errevonatkozó statisztikai adatokat, meg lehetne állapítani ezen állítás valóságát. Pedig az orvostudomány a kezdődő tüdővésszel szemben nem is áll oly tanácstalanul: igen modern eszközökkel rendelkezik.

Ezen eszközök sikeres alkalmazása azonban csak a szanatóriumokban biztos. Szanatórium nélkül hatástalanok maradnak, ezért a tüdővész elleni küzdelem alapfeltétele, a szanatóriumok tömeges építése volna, s a kezdődő betegség azonnali *ottani* kezelése. A régi életkörülményekben való megmaradás, a betegre nézve betegségének biztos továbbfejlődését jelenti. Maurer számszerűen bizonyította, hogy a szanatóriumi kezelés hatása, a kórházakénál is sokkal nagyobb. Véran kimutatta, hogy a mellhártyagyulladás fellépése előtt szanatóriumba utalt betegek 98 *százaléka* meggyógyult, 2%-ánál lépett fel a kigyógyítható mellhártya gyulladás és a betegek egyikénél sem fordult elő a baj megújulása. Nálunk pedig az ilyen betegeket ambulancián kezelik. Statisztikai adatok hiányában a sikeről nem nyilatkozhatunk, valószínű azonban hogy a statisztikai adatok is igen gyér eredményről tanúskodnának.

Vannak ritka esetek, amikor a beteg a nálunk szokásos kezelés folytán is felgyógyul, ezek az esetek azonban a beteg kiváló ellenállóképességének köszönhetőek. Ennek a felismerésnek az lenne a leglogikusabb gyakorlati következménye, hogy *szanatóriumban* válasszák ki az ilyen egyéneket, s azokat küldjék ambulatorikus kezelésre, nem pedig fordítva, ahogy ma történik, hogy az ambulancián feltűnő nehezebbeket utalják szanatóriumba. A környezetre való veszély a szanatóriumban minimális, az ambulatorikus kezelésben óriási.

Meg kell még említeni azokat az intézkedéseket, amelyeknek feladata az egészségesek megóvása volna. Ezeket a munkaidő

csökkentésében, higiénikus műhelyekben, a munkabérek emelésében, a munkanélküliség megszüntetésében, a lakás viszonyok megjavításában és az élelem változatosságában látják. Az utolsó tíz évben ellenkező irányban ható gazdasági erők eredményezték a fentvázolt szomorú tényállást. A lakásviszonyokra jellemző az a mérvadó helyen nyilvánított vélemény, mely szerint a szubotocai házak 70°-át le kellene rombolni, mert károsak az egészségre. (Petrovics Koszta városi főmérnök előadása a Szabadegyetemen.) Zagreb lakosságának 55°-a él 1—2 helyiségből álló lakásokban, Beográdban a lakások 48°-a nedves, 50°-a sötét, 61°-ában egy helyen főznek és alsznak, 87°-át gyenge anyagból építették. A tödévészben szenvedők 82°-a 1 szobás lakásban lakik, ezeknek javarésze a gyermekekkel egy helyiségben él.

A betegség csak előhírnöke a halálnak és az embert óvakodásra kell, hogy intse. A tuberkulózis, mint a halálozás oka mind nagyobb méreteket ölt. 1926-ban 100 elhalálozás közül 34-nél volt a tuberkulózis az ok, 1931-ben már 46. Nálunk a tbc. nemzeti betegséggé lett.

A tuberkulózis elleni harc közvetlen feladata tehát szanatóriumok építése. Vojvodina bármely részén, minden nagyobb község és város mellett vannak megfelelő erdős vidékek, ahová szanatóriumokat lehetne építeni, ami elsősorban is a betegsegélyző pénztárak feladata lenne. Az építkezés költségeit kiadós állami és báni segítyen kívül, a városi- és községi tanácsok, a munkásbiztosító pénztárak és magánszemélyek szövetkezeti alapon való összetartásával lehetne előteremteni. Minden lépés, amelyett a tuberkulózis elleni védelemre meteszünk, óriási jelentőségű. A társadalom színe-javát, az alkotó munkáselemet, a dolgozó fiatalokat mentjük így ki a halál öleléséből.

A másik épp olyan fontos és elengedhetetlen követelmény: kitartó harc a társadalmi nyomor és kulturálatlanság ellen, a társadalmi osztályok egymás által való elnyomása ellen, az egyének kiszolgáltatása ellen a kollektív összefogásért, a beteg és szomorú jelen ellen az egészségtől duzzadó, víg jövőért.

Dr. P. L.

MI TÖRTÉNT KINÁBAN?

Szun-Jat-Szen : „... azt szeretném, ha minden parasztnak cipője lenne...“

„Ki okozta e nyomort, e borzalmas

csatákat s mind e véres zivatart ?

A gyilkos szerszám, mely már annyi embert

emészett el: a kard, az átkos kard“. (Régi kínai vers)

Nyári napnak alkonyulatánál — 1937 július 8-ikán — mikor a levegő száraz volt, mint a puskapor, Lukucsiannál, a mandzsuri határon kínai és japán határőrök egymásra tüzelnek. Ilyen összetűzés, ezt megelőzően, két év alatt, az Asahi japán ujság szerint

is, legalább négyszázszor előfordult, súlyosabb következmény nélkül. Most azonban mi történik? A lukucsiani határincidens, az emlékezetes abessziniai hódító hadjáratot bevezető ual-uali háborús ürügyhöz hasonlatosan megindítója lett egy régóta tervezett és minden ízében japáni tökéletességgel kidolgozott gyarmati háborúnak. A faszimusok nem büszkélkedhetnek képekben és elképzelésekben gazdag fantáziával, nemzeti, faji agresszivitásuk, hivalkodó álhősiességük, államelvük végtelenül egysíkú: uniformizált, mint a szellem, mely szülője az egyirányú, külterjes terveknek.

Julius 8-ikán eldördülnek a fegyverek a mandzsuri határon és huszonnyolcadikán már kitűzték az ősi Peking falain a japán lobogót. Elfoglalják Tiencsint, Észak-Kína legnagyobb kikötőjét, bombázzák Sang-Hait, Kantont, Nankingot. Októberben a japánok Sang-Hai kínai negyedét, Csapei városrészt lépésről-lépésre, emberről-emberre elfoglalják és feldúlják, rászabadítják a városra hajóágyúik és repülőbombáik minden alvilági tüzét és kínját, közben százezernyi polgári személy, gyermekek és riksahordásban elvénült fiatalok halálhörgése, az égigérő tüzzel égő város pokoli pánikja, egy dantei pusztulás romboló rémülete, az iszony porrá őrülő örülete elnyomja az ég kékjén úszó ezer halálgép zúgását. Csapei romokban, de a romok fölött a rémület agyattépő perceiben öntudatra ébredt, s talán ötezeréves történelmében most először kovácsolódott egygé a négyszázötvenmilliós nép: negyvenezer japán holtteste fölött, Csapei romjai fölött, egész Kína ujjászületett.

Japán évek óta készülődik Kína bekebelezésére, a hirhedt Tanaka-terv újabb korszakát nyitotta meg az 1937 júliusában megindult kínai-japán háború. Az isteni Tenno, a japán császár kijelentette: „azáltal, hogy nem érti meg Japán szándékait, Kína okozta a háborút”. Később látni fogjuk Japán „szándékait” meztelenül, megfosztva a japáni hűbéri-hősi-vallási-nemzeti mákonytól. A japán hadiköltségvetés számai megmutatják, milyen édes, felülről irányított, bódító nemzeti beléndek a hősi kiállás, a történelmi hivatás szólama, Japánnak Ázsiát pacifizáló küldetése, Kinának a „vörös véstől” való megmentése és a szentnek nevezett hódító hadjárat; a költségvetés számai halomra döntik a még csaknem ősi hűbéri-ség cseresznyeskertjeiben, tisztí klikkjeikben és a „sogunátus kapitalizmusában” élő Japán fasisztásan kódos küldetés mithoszáját. A japán hadikiadás 1914-ben 194 millió yen volt, 1937-ben 2 milliárd yen, az állami költségvetésnek több mint fele! 1914-ben a katonai üzemekben dolgozó munkások száma 60.000, 1937-ben több mint 300.000! Ez mind Kína ellen irányul, ezek azok a „szándékok”, amelyeket Kína nem akart megérteni. A háborút a nyersanyaghiányban szenvedő japán nagyipar, az évszázados expanzív politika, a szigetbirodalom népének kiegyenlítettlen belső ellentétei idézik elő, a belső erjedő erőket a fasiszta uralom kifelévaló expanzivitásba közömbösíti. A japán nemzeti vagyon felét öt család tartja kezében — az ilyen hazában, a belül forró erőknek kanali-

zációs utat kell keresni — a fasiszta-kapitalizmus „kérdéseket” keres, vagy ha nagyhatalom, háborút indít. (Magyarországon nyolcvan nagybirtokos kétésfélmillió hold földet ural, azonfelül, hogy az egész országot uralja, ugyanakkor három millió nincstelen-földtelen paraszt lézeng-tengődik a magyar hazában, elleplező „kérdést” idéz fel tehát az uralmon levő osztály, a rosszul értelmezett államvezetés hádeszi mélyeiből, hogy a magyar paraszt fejét bestruccozza a „kérdés” futóhomokjába.) A nagyhatalmi Japán „kérdés” helyett háborút indít „Távolkeleti” kérdés rendezésének jogcímén. Japánban öt család, a Mitsui-k, a Mitsubishi-k, a Sumitomo-k, a Yasuduk, Okurák-nemzetsége kezében tartja az ország iparának, kereskedelmének és pénzügyének 60%-át. E családok monopolvállalaitól irányított külpolitika, az árupiacért és az ipari nyersanyagért fordult hódító hatalmának teljes apparátusával a belpolitikailag és katonailag gyenge, kiegyensúlyozatlan, zilált anyagi, erkölcsi és politikai viszonyok között élő Kína felé. A hódító Japánban, az ázsai méretű vagyoni eltolódások mesebelien szörnyű hazájában természetesen a népesség elproletárosodik, lemorzsolódik, lerongyolódik. 1927-ben — a hivatalos japán statisztika szerint — több mint négy és félmillió volt a városok tisztán proletárnépessége és a nem földhözköttött kétkézi munkások száma tizmillió! Imperialista álmok, vágyak valósággraválásaképpen gazdasági politikája révén a kapitalista Japán ugyanakkor már 12%-kal részesedik a kínai birodalom összkereskedelmében, legnagyobb ipari érdekelttsége Kinában a sanghaji szövőipar, 30 gyárban, 50.000 munkás és 23.000.000 yen tőke dolgozik. Mandzsuriában 150.000.000 fogyasztót foglaltak el a japán tőkének, Sanszi kínai tartomány szénkészletét 127 millió tonnára becsülik, mi sem természetesebb, hogy a ma dúló háború célja a japán köszénkonszernek és egyéb konszernek, bankok háborúja. A háború harc a piacért és nyersanyagért.

Az életszintnek még az ipari munkásokénál is alacsonyabb fokán áll a japán parasztság. A roppant méretű iparosodás ellenére a lakosság fele mezőgazdasággal foglalkozik. A mezőgazdaság ebben a távolkeleti szigetországban regeszzerűen hűbéres viszonyok között él ma is, a birtok- és tulajdonviszonyok a legszomorúbb számokat vonultatják fel. A törpebirtokosok és kisbérlők száma a hetvenmilliós országban ötmillió, egy-egy gazdaságra egy hektár esik. (Európa legagráriusabb államában, egyésfélmillió az egy-három holdas földművesek száma, kilencmillió lakosból!) A japán földműves parasztság körülbelül tizmillió yen adósság bilincseiben vergődik, ugyanakkor az anyaország 87.000 ipari üzemében 2.300.000 bérmunkás évi tizmilliárd yen értékű árút termel, de a belső fogyasztás növelése helyett, a háborút megelőző években a hadikészülődésekre tizmilliárd yent fordítottak. A pénzt a társadalmi értéket termelő gazdaságból vonták el és ezt a hiányt a háború nem pótolhatja.

A japán gazdasági piramis legalsó, legszélesebb talapzatán a dolgozó milliók állnak, a piramis csúcsán a Mitsui-k, Mitsubishi-k

és az isteni származású császár; az uralkodó csúcsnak a gazdasági anarchia feloldása, levezetése és leverése érdekében — természet-szerűen — meg kell találnia, hogy úgynevezük a maga „zsidókérdését”, meg is teremtik a maguk számára a „kinai kérdést” és keresik a súlyos valóságból egyedül kivezető utat, ezt pedig az előállított haditermékek elfogyasztásában, a háború felidézésében vélik megtalálni. Fasiszta világnézet! A valóságot elkendőző politikai tendenciájuk oda irányul, hogy a társadalmi felületen tatóngó szakadékokat hódításra berendezett államelvük alapján új felvevő piacok távoli panorámájával simítsák el. Nem az elnyomott néprétegek életszínvonalának emelésével, a javak és terhek igazságos elosztásával, felszabadítással egyengetik az egyenlenségeket, hanem a gazdasági piramis csúcsán állók — híven a fasiszta gazdasági szemlélet parancsához — háborút indítanak, szent háborút hirdetnek és pusztulásba viszik a nemzetet; a fasiszta világnézet így parancsolja a korszerű gazdasági és közjogi reformok létesítése helyett, az ellentéteket és néma lázadásokat a háború vércsatornáján paralizálni.

A japáni túlnépesedés elmélete tudományosan nem áll meg, mert nem a sűrű népesség, hanem a társadalmi szervezetet fejlődésében, a társadalmi munkát pedig hozama egészséges felosztásában akadályozó rendszer tart széles néprétegeket emberi színvonal alatt és ez a kényszerrendszer az ellene lázadó belső erőket külháborúba vezet. A népműveltség haladottabb fokán nagyobb-számú népesség könnyebben tartható el, mint kisebb — mondja híres könyvében, „A haladás és szegénység”-ben Henry Georg. A társadalom igazságtalansága, nem pedig a természet mostohasága oka annak az inségnek és nyomornak, melyet a közkeletű elmélet a túlnépesedésnek tulajdonít. A túlnépesedés miatt expanzív politikát folytató nemzetek, Lengyelország, Németország, Olaszország, a gyarmatkövetelő államok területi aspirációi, csak népbolondító víziók és nélkülözik a tudományos elméletek, számok megbízható valóságát. A háborúelőtti Németország kétésfélmillió négyzetkilométer területet magában foglaló afrikai gyarmatainak mindössze 22.000 németet helyezett el, Olaszország negyvenmillió lakosából negyven év alatt 8000 olasznak adott elhelyezést az afrikai kolóniákon, ugyanakkor New-Yorkban négyszázezer olasz él. Japán Korea bekebelezése után nem helyezte el népfölöslegét az új területen, ellenkezőleg koreai bennszülöttek költöztek át a japán szigetekre, igaz viszont, hogy Korea megművelhető földjeinek 75 százaléka japán nagybirtokosok kezébe került. Ez a tényleges helyzet a napjainkban dívó „népfelesleg” elmélete és a gyarmati követelések agresszív politikája között.

Török áfium, német maszlag — bizony népbolondító, csúf jelszavak ezek.

A népszaporulat helyes gazdasági intézkedésekkel, a fejlődő gazdaságtechnikai eszközök észszerű alkalmazása mellett könnyen elhelyezhető új termelési ágakban, a jövedelemfelosztás igazságos

és természetes arányosságának keresztülvitele megakadályozhatja a kivándorlást és a munkanélküliséget, a nyomort, néma forradalmat, kiküszöbölheti a területi követelések háborús megoldását. Az igazság az, hogy az imperialista-kapitalista államok — és természetesen Japán is — mai, történelmileg meghatározott gazdaságpolitikai felépítésük következtében, szükségszerűen háborús megoldást követelnek. A világoralmat lassanként — minden emberi értelem megcsúfolására — a szabadságellenes, kalandor és portyázó szellemű fasizmus veszi át, a fasizmus keresztapja, Mussolini pedig és vele növendékei, mesterei, hódolói, hódoltjai és bomlottjai karban kiáltják: „a vaj és ágyú közül mi már választottunk, az ágyút!” Ez a fasizmus világnézete, ezzel szemben áll a jóindulatú értelem, de a harcban ez utóbbinak — egyelőre, a jelek szerint — el kell buknia. Aki ismeri a fasizmus lélektanát és a fasizmussal kacérkodó eszmei-szellemi-hűbéres országokat, az előtt nem rejtély többé, mit takarnak a „kérdések” és miért elkerülhetetlen a háború a fasizmus számára.

Fekete Béla

EZERÉVES MAGYAR RIADALOM

Mióta a Dunántúlt gyászmagyarok járták, nyesett fülű, csonkított orrú koldusok, akiket Lél és Bulcsu akasztófája alól küldött haza szégyenszemre a győztes Ottó császár, a magyar lélek mélyén sohasem forrt be a német seb. Hódolatban és lázadásban, kiszolgáltatásban és kuruc ellenállásban ezer év óta egyre a Német Veszedelem első riadalma újul fel az ősi sérülésből. A lechmezei csatavesztés után nemcsak a szabad nyugati portyázásnak szakadt vége, hanem elveszett a Bécsi Erdőtől Bajorországig vont gypű elve is. A németség hamarosan a Fertő tavánál termelt s a német áradatot Szent István keménykezű államalapítása tudta csak a Vértes alól visszaverni. Kúnok, bessenyők és székelyek állandó készültségben őrzik a Lajtamentét és a Morvamezőt az Árpád-házi királyok alatt s amikor a hűbériség a német-római császárságnak szolgáltatta ki a Duna-medencét, jobbágyfelkelésekben s a kelyhesek nemzeti nyelvforradalmában robban ki, majd a köznemesség szabad királyválasztásában érvényesül újra a keleti ellenállás.

Gyónjuk meg a magyar megmaradás titkát: amikor a török hódítás megtöri a magyar önállóságot, a Nyugatról még féktelemből ránehezedő német uralmi törekvésekkel szemben konok kálvinizmusba fokozódik a riadó magyar lélek s független Erdélyt alapít. Törökösséget is vállal s szegénylegényeket ültet lóra, hogy újból és újból elkiálthassa: eb ura fakó! S ahol a német uralom lábát megveti, ott pénzzel és birtokkal kell elaltatni a lázadó magyar lelkiismeretet. A Habsburgok arisztokráciát vásárolhattak

maguknak, magyar költőt és hőst azonban nem kaptak soha... Mivel magyarázzuk a Ceglédi Beszéd nyomán támadó vihart? Kossuth a magyar lélek legtitkosabb szorongását oldja meg. Mély sebet szakít fel s az Alföld népe Magyarország függetlenségéért kaszát-kapát ragad.

Annyi bizonyos: a sérült magyar lélek Negyvennyolcban egyensúlyt veszít. A magyar szabadságharc átcsapódik önmagán s a szintén szabadságra törekvő nemzetiségekkel szemben uralmi harccá változik át. Gyarmati prés alatt romlottak így egymásba korok és eszmék: köznemesség próbálja a polgári forradalmat s egy soknemzetiségű feudális birodalomból akar magyar nemzeti államot kovácsolni. A ködös önhitegetések mögött csak az ősi rettegés igaz, a német uralom ösztönös gyűlölete... A magyarság hősieken védekezik a császári tábornokok összeesküvése ellen, de nem találja meg természetes szövetségeseit a Monarchia többi ébredő nemzete között. Kossuth szertelenségével a közös ellenség: Bécs karjaiba löki a horvát, szerb, román és szlovák demokratákat. Brüsszában bűnhődik érte s mire Turinban megtalálja a magyar lélek egyensúlyát a Duna-szövetség józan elgondolásában — Magyarország megint elfeküdt a német történelem feldübörgő keleti előretörése alatt.

A székely legények még átszöknek Moldvába s elhajóznak Olaszországba, hogy Türr és Klapka seregében a Habsburgok ellen küzdhessenek, bent az országban megtörténik az alkotmányjogi kiegyezés. A német seb tudat alá süllyed: Deák békés elképzelése a dualizmus kölcsönös egyenrangúságáról valóban gyógyító balzsam, mely a levert szabadságharc ötszáz kivégzettjének véres emlékét is feledteti. Álomban ring az ország. Ferenc Józsefnek és Kossuth hazatérő fiainak egyformán hozsannát kiált az utca s az évszázados ellenállás vihara tulipán-mozgalmak szelid rezdületévé enyhül. Akik bódult önáhitattal a Millénium ünnepére készülődnek, nem tudják, hogy a császári és királyi idill mögött már az új porosz imperializmus erővonalai nyúlnak a Dunavölgyén át — Bagdad felé! Hatvanhét csak kulissza. A kulissza mögött a Berlini Kongresszus csinál valóságos történelmet. Nem kurtanemessel, hanem gróffal. Deák napsugaras ábrándot oszt. Andrassy rászabadítja a magyarságra a Végzet rohamát.

Szabad préda, új Kalifornia a századvégi Magyarország. Baross utakat, hidakat, vasutakat épít, lecsapolják az ősi vad-vizeket, de a lázas átalakulás nem az őslakosság javát szolgálja. Épül az új ország, csak a falvak maradnak világtalanok s a kakastollasok a nagynémet Keleti Terjeszkedés biztonságát őrzik. A nagybirtok új történelmet kezd: bankkal szövetkezik, gyáriparral társul. A spekuláció új városokat emel s az ízléstelen körengetegekben új úriságot habar össze a tempó. Növekvő parasztnyomor, kívándorlók százezrei, egy-egy véres kubikos-megmozdulás és a még Táncsicsból, Petőfiből indult munkásmozgalom terjedő ígéi kiáltják

csak el, hogy itt: elmaradt a történelmi polgáriasodás. Itt: hódítás pompája hivalkodik s gyarmati kulisors a népelet. A gyarmati kiáltásokat nem hallja senki. A német imperializmus áramlatában keletkezett új középosztály áltudatából kivirít a Harmincmillió Magyar fantazmagóriája.

Eppen a gyarmati helyzet az, amit még a Huszadik Századra ébredő új magyar tudományosság sem tud kielemezni a dolgok visszas valóságából. Polgári haladásnak legjobbjai, írók, művészek, társadalomvizsgálók, a Nyugatra vágyó magyar lélek türelmetlenségével hadakoznak állapotaink ellen és miközben a késedelmes magyar polgáriasodást sürgetik: sajátmagukon nem veszik észre, mit görbített el bennük a gyarmat-történelem... Pedig ezen a harcos és úttörő magyar polgárságon is kiütökzik gyarmati képződmény-volta. Álpolgárság ez, népébe ágyazott történelmi erők nélkül. Fejlődő munkásmozgalmunk is hova-tovább nyugati osztálymintákba merevül. Nem találja meg sajátos nemzeti helyzetének követelményeit. Felrobogó dinamikája így elsiklik a sárban rekedt magyar parasztvilág felett, elveszti népi hatékonyságát s döntő pillanatokban saját osztálykerekébe fullad.

Nem véletlen, hogy a magyarság nemzeti önállóságára félelmetesen ráhengeredő nagynémet Mitteleurópa-tervhez, ha bizonyos elméleti tartalomváltozásokkal is, de haladó magyar polgárságunk és a magyar szociáldemokrácia is (egészen az 1918-as forradalomig) bizonyban kapcsolódást talál. Sem a gyarmati álpolgárságban, sem a népi hagyományaitól eltért munkásmozgalmában nem nyílal többé az ősi seb... A magyar helóta-népet már négy világtáj csatatereire rángatta a nagynémet világháborús érdek, amikor Ady Endre kuruc felhördüléssel vágia oda Ignotusnak: „Él Kossuth Lajos még mindig s Nyugattól tanulva én mégis csak Bizánc felé kedvelek fordulni!”

Kelet felé fordulni s Nyugatot hozni Nyugat ellen, szomszéd kisnemzetekkel találkozni közös dunai néptörténelemben, kivallani a német sebet s visszaszorítani a német uralmat, hogy végre, végre Európában nyugtunk legyen s felszabadultan: békét köthessünk egy önmagához eltalált, uralmi törekvésektől megtisztult német néppel — ez nálunk csak a Költő történelembölcselete volt. Cseheknél, szlovákoknál, románoknál, szerbeknél, horvátoknál, szlovéneknél ugyanez sokkal több: a Nemzet valóságos történelme. Mi Lovászyt és Károlyit büntetésből kifüggesztettük kerületeikben, mert Franciaországot, Angliát, Amerikát éltették. Közben a dunai szlávok és románok megszerezték nemzeti boldogulásukhoz azt a nyugati segítséget, amelyért Rákóczi járt először Párisban, Kossuth Londonban és az Oceánon túl... Felemás történelmünk, mely tulajdon ellenségét, a gyarmatosító német hatalmat szolgálta ki, elbukik. Körülöttünk népek ébrednek s széthullásunk örvényében elvetélődik a magyar népi megújulás is.

Bár a német-szolgálatért a történelem dialektikájában bűnhődni kell és itt is, ott is megperzsel bennünket az új nemzetek szabad-

ságittas fellobbanása, kétségtelen, hogy a világháború végeztével mi is uraivá váltunk önmagunknak. Klebelsberg írta meg egyszer, hogy a veszteségein rágódó magyar társadalom milyen nehezen fedezi fel: mit is nyert a nagy fordulatkor? Független Magyarországot, amiért a magyarság annyit lázadozott s vérzett századokon át... A magyar kisebbségek erkölcsi önállóságát a békeszerződések biztosították. Bárcsak kihasználtuk volna azóta a pergő esztendőket! Ha nemzeti követeléseinken is keresztültűzelt volna mindig egy tudatosan vállalt új dunai történelem heve! A német Keleti Terjeszkedés örök fenyegetéséről azonban a cseh Masaryk értekezett azóta is és a kossuthi Dunai Szövetség új tervezetét a román Maniu vetette fel.

Nálunk: történelmi függetlenségünk és erkölcsi önállóságunk husz kerek esztendejében sem jutott túl a dunai valóság tudat ifjúsági mozgalmon és irodalmi rapszodián. Hivatalos nemzeti életünk a feltárukt szabad lehetőségek közepette sem vette szívére a Turini Remete üzenetét a Dunai Szövetségről. „E konföderációval” — írta Kossuth — „a magyar felszabadul azon kénytelenségből, hogy valamely európai nagyhatalom politikája felé legyen kényszerítve gravitálni, sőt e konföderációval egészen független irányt követhet külpolitikájában; e konföderáció nélkül a keleten egymással rivalizáló nagyhatalmak közül valamelyik felé lesz kénytelen gravitálni, mit ha teszen, nem lesz független...” Az üzenet elhalt s tompa történelmi érzékünkkel annyit sem tudunk: vajjon tényleg függetlenek, valóban önállóak vagyunk-e még?

Csak a költő riad s ifjú szívek borzadznak. Szabó Dezső mindig veszedelmet szimatolt: német uralmi erőket látott gyülekezni egy magyarul harsogó, de a magyar néphez még el nem jutott középosztály zugaiban is... József Attila látomásra rándult szeme süt ránk dunai szózatából:

„... fennt a föld öle
könnyű özvegyként friss erőnek táru.
Ing már, egy intés: és nyugat felé
új nép karjaiba fordul a Dunántul.“

Ki hallotta Illyés Gyulát? A Szudétáktól a Fekete tengerig: Prágában és Budapesten, Debrecenben és Kolozsváron, Belgrádban és Bukarestben ifjú magyarok hallották csak mélyülő népi öntudattal a kisebbségi sorban is bensőségesen vállalt dunai testvéskereséssel. Fialatok feleltek csak... s most itt a militarizált nagy-német hatalom a Fertő tavánál.

Hát csak költőkben sajoj, fiatalokban hasogat az ősi fájdalom? Vagy megmozdul-e az új keleteurópai hódítás feltátott veszedelme előtt már egy egész nemzet? Most, a gyulladó veszélyben: meg kellene találnunk a dunai testvérsorsokat... Kilencven esztendővel ama nagy Március után megint azon fordul meg a magyar önállóság, hogy összesimulnak-e végre, vagy továbbra is farkasszemet néznek Keleteurópa egymásnak ugrasztott nemzeti történelmei.

Aleksandar Vučo:

PARK A KÜLVÁROSBAN

*Brekegnek óriási békák,
Szomorú békák brekegnek.
Árokban, parton, sineken
Rekedtes altatót brekegnek
A külvárosi gyermekeknek.*

*Tócsák szélén és falak mélyén
Öreg békák brekegnek,
A parkban, az Újváros körül
Altatót a gyermekeknek.*

*Nyújtózkodnak az apróságok,
Füstben, piszokban és szemétben.
Kis ujjakat nyújtogatják
Hidegben, fagyban, durva szélben.
Színes követ, színes virágot,
Rongylabdát és szúrós bogáncsot
Keresnek és karjuk kitérve, —
Így indulnak a napsugárba.*

*Árokban, parton, sineken
Játszanak, kutatnak, kacagnak.
Szomorú kis koldúsporontyok
Megállnak és messzi szaladnak,
Füstben, piszokban és szemétben.*

*És, ha elalszanak a madarak,
És békák brekegnek a parton:
Korpa között és poros szalma közt
A gyerekekre ráborul az alkony.
Árokban, sleppeken és a parton
A hús éjszaka följük borul
És zsebeikben apró kis kezük
Ökölbe szorul.*

GÁL LÁSZLÓ fordítása

BALTI ÁLLAMOK

A kis népek sorsa mindig az őket körülvevő nagy államok étvágyától függ. Már a feudalizmus korában megnyilvánult ez az étvágy az egyes hűbérurak hatalmi törekvésében. Az abszolutizmus kora magával hozta a kis népek feletti uralkodás versenyét, amely területi előnyök biztosításáért folyt. A polgári fejlődés első szakaszában, a szabadverseny idején a hódítási kedv kezd céltudatossá válni. Az iparilag fejlődő államok, hogy terményeiknek piacot biztosítsanak, minden eszközt felhasználnak arra, hogy kisebb népcsoportokat, ha kell erőszakkal is, magukhoz láncoljanak. A hódítás gazdasági jellege itt már mindjobban kidomborodik. A főkérdés nem a terület megszerzése, hanem a rajtaélők gazdasági kizsákmányolása. A polgári fejlődés imperialista szakaszában, amikor már úgyszólván talpalatnyi föld sincs a világon, amely nem volna elosztva az imperialista hatalmak között, kis nemzetek önállóságáról beszélni lehetetlen. Az előbb vázolt fejlődési menet tisztán látható a balti államok történetében.

A balti államok területén élő mai népek, a népvándorlás idején telepedtek le új hazájukba. Főszabadulva a mongol népek uralma alól, fejedelemségeik önálló életet kezdenek. Ez az önállóság azonban rövid ideig tartott. A német római császárság csakhamar rátette kezét Lettország és Esztonia tengerparton fekvő részeire és az elfoglalt területeket a német lovagrendnek adományozta. A többi, el nem foglalt részeket a Svédok uralkodták. Egyedül a harcias Litvánok őrizték meg függetlenségüket az oroszok, lengyelek és a német lovagrend fenyegető támadásaival szemben. Így aztán a történelemben jelentősebb helyet foglaltak el az előbbi kettőnél. A Litvánok harciassága abban rejlett, hogy törzsrendszerük tovább élt, a kereszténységet is később vették át s így társadalmuk még az ősközösségi erőforrásból meríthette ellentálló erejét az idegenekkel szemben. Az általános gazdasági fejlődés idővel magával hozta Litvánia önállóságának elvesztését. A törzsrendszer bomlásnak indult és a kialakult bojár-réteg a lengyel nemesi kiváltságok mintájára igyekezett az országot átszervezni. A litván bojárok azonban egyedül gyengéknek bizonyultak arra, hogy ezt a tervet keresztülvihessék a pogány és törzsi hagyományokhoz ragaszkodó néppel szemben. Hogy ezt mégis elérhessék kimondták az egyesülést Lengyelországgal, noha a litván birodalom sokkal hatalmasabb volt.

A lengyel trónra litván nagyherceg, Jagello került, aki a lengyel erkölcsöknek és szokásoknak behódolva, hazáját Litvániát, Lengyelország tartományaként kezelte. A bojárok a lengyel nemességgel egyforma kiváltságokra tettek szert. Ezzel a ténnyel a harmadik balti állam önállósága is megszűnt és ettől kezdve mindhárom csak tartományként szerepel a világtörténelemben. Birtoklásukért ádáz harcokat vívtak egymás ellen az oroszok, svédok és lengyelek, valamint a Hanza-városok, míg végre az abszolutizmus korában alakulnak ki azok a határok, melyek egész 1918-ig fentálltak. Esztonia, Lettonia és Litvánia Oroszország birtokába kerültek, míg a Memel partvidéket Németországhoz csatolták. A Balti tartományok népeiből azonban nem vész ki a felszabadulás gondolata. Ott lappang az elnyomott népek

minden rétegében. A maroknyi népcsoportok azonban tehetetlenek a hatalmas cári Oroszországgal szemben.

A gazdasági fejlődés, ha észrevétlenül is, de magával hozta annak a lehetőségét, hogy a kis népek önálló nemzetekké váljanak. A termelési rendszer szorosabbá teszi az egyes népcsoportok közötti kapcsolatot, ezzel párhuzamosan pedig fokozatosan alakul ki egyes gazdasági gócpontok körül a csoportosulás, mint a nemzettéválás első jelensége. Így lesz Reval az esztek, Riga a lettek és Wilna a litvánok gazdasági és kulturális központjává. Ezek a központok irányítják a balti államok gazdasági és szellemi életét. Itt alakul ki az elnyomott népek irodalma is, mely jelentős tényező a nyelv-egységek megeremtésénél és ennél fogva erős gátat vetnek az el-oroszosodásnak.

A független nemzettéválás lehetősége adva volt. Vajjon a felszabadulás meghozta-e ezt teljes egészében?

A második orosz forradalomból (1917 november) győztesen kikerült új kormány 1918 március 3-án békét köt Breszt-Litovszkban a központi hatalmakkal, melynek értelmében Esztoniát, Lettországot és Litvániát, Németország szállja meg. Németország összeomlása után a keleti hadsereg tisztikara újra fel akarja állítani a lovagrend államát, mely Esztonia, Lettország és Litvánia egyes részeiből állott volna. Ez a terv azonban megtört az orosz példán fellelkesülő és szabadságot szomjazó balti népek akaratán. A forradalom vihara magával ragadja a kis balti tartományokat, melyek önálló köztársasággá alakulnak. A Szovjet-Unió álláspontja a nemzeti kisebbségekkel szemben, lehetővé teszi részükre a legteljesebb önkormányzatot és megadja a jogot az elszakadásra is.

Ezt használták ki az államok földbirtokos rétegei az Antant-hatalmakra támaszkodva a szovjet birodalomtól való elszakadásra. Függetlenségüket a Szovjet 1920-ban Dorpátban elismeri.

A forradalom hatása az elszakadás után is még sokáig kísért a balti államokban, amit bizonyít a 925-ös eszt munkásfelkelés Reválban, valamint az egyre erősödő munkáspártok. (A munkáspártokra leadott szavazatok száma Esztországban 131.900, Lettországbán 202.000, Litvániában 102.000).

A balti államok összetétele az elszakadás után a következő: Esztország (Eesti) 47.549 km², 1,131.000 lakós, ebből eszt 996.000, orosz 94.000, német 16.000. Lettország (Latvia) 65.791 km², 1,965.000, lakóssal, melyből 1,485.000 lett, 236.000 orosz, 62.000 német. Litvánia (Lietuva) 55.670 km², 2,527.000 lakóssal, ebből litván 2,075.000, zsidó 160.000, orosz 150.000, német 110.000. (A memeli autonóm terület is ide számítódik.) Gazdasági összetételük szerint agrárállamok. Főterményük a buza, len, jelentékeny a fa, állat és spiritusz kivitelük. A háború befejezése óta tartó mezőgazdasági krízis súlyosan érintette a balti államokat is. A rossz anyagi helyzet fokozta a tömegek elégedetlenségét, és ennek folytán a köztársaságok autoritativ államokká vedlenek át. Így Esztországban a reváli felkelésre Litvániában az

1927-es klerikális blokk választási vereségére, a reakció a diktatúra kikiáltásával felel. (Lettországban a diktatúrát 1934-ben vezetik be.) Az általános krízis idején a balti államok Anglia befolyása alatt állanak, ami arra szolgál a brit imperializmusnak, hogy Európának ezen a részén politikai támpontokat szerezzen magának. A krízis ideje alatt azonban Anglia elhanyagolja védenőit és a balti államok külpolitikájában zűrzavaros kapkodás lesz urrá. A balti egység széthullófélben van.

Megpróbálják a hatalmas szomszéd, a Szovjet-Unió pártfogását megnyerni. Ez azonban feltételekhez van kötve (az autoritativ rezsim leváltása és a legteljesebb demokrácia bevezetése). Az uralkodó rétegnek ez természetesen nincs ínyére. (Ennek tudható be, hogy a Szovjet-Unió a lengyel-litván konfliktus idején semleges maradt). A skandináv blokkhoz való csatlakozás eszméje megbukik Németország növekvő agresszivitása miatt, a blokk nem meri magára vállalni egy esetleges tűzfészek szerepét.

Az általános krízis átvészélése sem hozott a parasztság részére nagyobb gazdasági fellendülést. A paraszt-zavargásoknak engedve a diktatúrák után, lengyel rendi mintákat utánozó kormányok következnek. Ez mindenesetre enyhülést jelent a balti népek életében, de ugyanakkor kénytelenek rendi államukat védeni a német példán vérszemet kapó fasiszta propagandával szemben, mely kihasználva a parasztság zavargásait mindjobban erősödik. Legnehezebb a helyzete Litvániának. A két fasiszta hatalom Lengyelország és Németország az ő bőrén egyezkedik. A lengyelek a korridorért Litvániában akarnak kárpótlást nyerni, Németország pedig Memel vidékét szeretné megszerezni. Memel elvesztése Litvánia számára ütőermetszést jelentene, ugyanis kereskedelmének 70% ezen a kikötőn bonyolódik le.

A lengyel-litván konfliktus csak bevezetés volt az úgynevezett balti államblokk megteremtéséhez, amelyhez Esztonia, Lettonia, Litvánia, Finnország és Lengyelország tartozna. A blokk éle Németország támogatásával Oroszország ellen irányulna. A konfliktus Anglia, Franciaország és Szovjetunió közbelépésére sémán elintéződött, de vajjon evvel meg van-e védve a kis balti államok függetlensége?

Kis államok függetlenségének biztosítóka belső szervezetük demokratikus felépítése. Jórészen ettől függ külpolitikai kapcsolataik megbízhatósága is, mert a legerősebb külföldi kapcsolatok sem érnek semmit, ha az országban elnyomatás uralkodik, és fordítva: gyenge külföldi kapcsolatok dacára is erőssé teheti az országot a politikai elégedettség, gazdasági jólét és azon előfeltételek fennállása, amelyek a népek szabadságát biztosítják. Minél elégedettebb egy ország népe, annál erősebb belső ereje és annál nagyobb ellenállóképessége a külső támadásokkal szemben. Ezért a kis államok önállóságának egyedüli biztosítóka a demokráciában rejlik (Schweiz, Dánia, Csehszlovákia és a Skandináv államok). Ennek ellenkezőjét leginkább az osztrák példa bizonyítja, ahol a demokratikus belső egyensúly felbo-

ritásával és a félfasiszta rendi államforma megalakításával szabad utat nyitottak a fasiszmusnak.

A balti államok függetlensége csak akkor biztosított, ha a különböző diktatúrák és a rendi kormányzatok helyett a legteljesebb demokráciára térnek át, mert ellenkező esetben előbb utóbb áldozatul esnek az egyre erőszakosabbakká váló fasiszta hatalmakkak.

Szakács Gábor

VILÁGSZEMLE

A demokratikus Franciaország meglepte a világot azzal, hogy ismét a londoni City által vezeteti magát és kapitulál a fasiszta blokk előtt. Az angol-olasz egyezmény aláírása után, Franciaország Blondel, római ügyvivő útján tárgyalásokba bocsátkozott Ciano gróffal. A konzervatív Anglia hajtotta Franciaországot, hogy a népszövetségi ülés előtt, Hitler római látogatása előtt egyezzen meg Mussolinivel. A megoldásra váró kérdéseket a sajtó így ismertette:

Tanger: Olaszország, Franciaország és Anglia jogegyenlőségének újabb megerősítése a nemzetközi zónára vonatkozólag. *Tunisz*: az 1896-i egyezmény megrősítése, a tuniszi olasz állampolgárok védelméről. *Libia*: barátságos szomszédi viszony Libia és Tunisz között. *Etiopia* (Abesszinia): az etiopiai francia-szomáli határ kiigazítása; a Dzsibuti—Addisz-Ababa vasútvonal olasz részesedésének új szabályozása. *Afrika* általában a kereskedelmi kapcsolatok kiépítése az anyaország és a gyarmatok között. *Földközi tenger*: a partvidéki erődítmények kiépítéséről való kölcsönös tájékoztatás. *Franciaország*: a bevándorolt olasz munkások helyzete, az olasz emigránsok antifasiszta ténykedésének kérdése.

Ez az utolsó pont világosan jellemzi a tárgyalások hangját: a fasiszmus azt követeli Franciaországtól, hogy üldözze az olasz antifasisztákat, tehát az olasz emigráció többségét. Ezeket a kérdéseket azonban csak úgy lehet rendezni, ha Franciaország elismeri Etiópia meghódítását — mondják a fasiszták. Elméletileg ez már meg is történt, még ha Bonnet vár is Genf beleegyezésére, hogy hivatalosan közölje.

Van azonban egy kérdés, amit meg sem említene, bár a tárgyalások magvát képezi: ez a spanyol kérdés. Az angol-olasz és francia-olasz egyezményeknek egyenjogúságot kell biztosítaniok az olasz flottának a Földközi tenger keleti részén és az angol hadügyminiszter Rómába utazott, hogy a dolog technikai részét megbeszélje. Csakhogy a Baleárok és Olaszország közötti területről nincs szó. Ez Franciaország ügye, melynek tengeri összekötő utai egyre nehezebben védhetők. Franciaországnak védelméhez szüksége van gyarmati csapatokra. Olaszország tengeralattjáróival azok átszállását meg tudja akadályozni. A náci-sajtó tehát teljes joggal írhatja, hogy a

Daladier-kormány politikája hozzájárul majd Franco győzelmének biztosításához.

Az angol konzervatív kormány, mely Franciaországot erre az útra akarja sodorni, a néptömegek előtt egyre ellenszenvesebbé válik, amint ezt az utóbbi időben lefolytatott részleges parlamenti választások bizonyítják, emeléken a kormánypárti jelöltek sorra csúfos vereséget szenvedtek.

Az angol-francia katonai együttműködés képezte a londoni tárgyalások alapját. Az együttműködésért és a hitelekért London a kollektív biztonság és baráti szerződések feladását követelte. Ugyanakkor a londoni bankok 26 millió font sterlinget (5 és fél millárd dinár) bocsájtanak Mussolini rendelkezésére. Világos tehát, hogy Daladier nem fogadhatta el teljesen Chamberlain követeléseit.

Franciaország kölcsönös segítségi szerződést kötött a Szovjetunióval és Csehországgal. Következetes és becsületes politika ennek a paktumnak alapján a támadók elé olyan világosan állította volna a vereség perspektíváját, hogy az egész nemzetközi helyzet megszilárdulhatott és megváltozhatott volna. De a fokról-fokra való kapitulálás, a fasiszta államoknak nyújtott további engedmények és a legutóbbi frank-devalváció lényegesen csökkentik Franciaország katonai és politikai súlyát és azt a veszélyt teremtik, hogy a támadóblokk kénye-kedvének ki lesz szolgáltatva.

A Daladier-kormány pénzügyi politikája megmutatta, hogy a kétszáz család elleni harcot, amely a Népfront tömegeinek egyik követelése, sutba vetette és magát a nagytőke szolgálatába állította. Vagyonsváltás, adóreform, devizaforgalom ellenőrzés helyett a fegyverkezést hozta és a jelentkező gazdasági válság terheit a frank devalválásával, azaz a munkabérek tényleges leszállításával, a közvetett adók felemelésével, a parasztság, munkásság és kispolgárság vállaira zúdította.

Mindazok, akiknek a Népfront akadály volt terveik keresztülvitelére, az új Daladier-kormányt, de különösen annak legutóbbi intézkedéseit úgy üdvözölték, mint a Népfront-politika végleges fel számolását.

Közhitté vált már az, hogy Franciaországban a jobb- és baloldal egymást követik az uralmon. A politikai életben azonban nincsenek sablonok. Az veszít, aki tehetetlennek bizonyul. Viszont az, hogy nem sikerült azt a politikai és gazdasági programot végrehajtani, amelyre a választók bizalmukat adták, nem mindig kész tehetlenség jele. Aki munkájával bebizonyította, hogy mindig kész végrehajtani a programot, nem veszti el a bizalmat. A sikertelenség csak azt jelenti, hogy az ellenfél ellenállását meg kell törni. Ennek az ellenállásnak természetesen láthatónak kell lenni és ez Franciaországban nagyon is látható: gazdasági téren a frankkal való meszterkedések, a politikában a CSAR-összeesküvés. A Népfront veszthet ugyan, ha az egyes pártok vezetőségei nagyobb engedékenységet

tanusítanak, mint azt a tömegek szükséges taktikai lépésként elfogadhatnák. De akkor is a Népfront egy másik, következetesebb pártjára szavazhatnak, amint azt a pótválasztások eredményei is bizonyítják.

* * *

A világpolitika arénáján megindult a harc Csehszlovákia felosztásáért. A német vezérkar bevonulást tervez, hogy a szudéta-németeket felszabadítsa a demokrácia járma alól és a gyűjtőtáborok sokatigéző fasiszta mennyországával ajándékozza meg őket. És Franciaországban akadnak árulók (Tardieu, Laval, Flanden), akik azt követelik, hogy Csehszlovákiát sorsára kell bízni. Csehszlovákia feláldozása azonban háborút jelent. Mert az országnak megszállása a döntő etapja lenne annak, amit a Mein Kampf a francia ősi ellenséggel való leszámolásnak nevez. A május elseje megünneplése Csehszlovákiában nagyszerű demonstrálása volt a demokrata erők összefogásának és egyttal bizonyítéka annak, hogy egy ország függetlenségének a népszabadság jelenti biztos zálogát.

Henlein karlsbadi beszéde villámcsapásként hatott és megmutatta, hogy a kormány-koalíciónak erélyes lépésekre van szüksége a szudéta führer zsarolásaival szemben. Ennek a beszédnek középpontjában nem a szudéta németiség szociális, vagy nemzeti követelései állottak, hanem a világos német külpolitikai ultimátum: a csehszlovák külpolitika azonnali irányváltozása, vagyis a francia és szovjet-szövetség felbontása. Hogy ezen követelés teljesítése a szudéta-vidék anschlussát tartalmazza, az világos. Ez pedig háborút, mégpedig világháborút jelent, amivel a Harmadik Birodalom karlsbadi ügynökei tisztában vannak. Csakis azzal a spekulációval, hogy a háborús fenyegetés elől majd meghátrálnak magyarázhatjuk meg a többi követelmények arcátlanságát, melyek belpolitikai kérdésekre vonatkoznak.

* * *

A vasgárda ellen indított rendőrségi nyomozás lerántotta a leplet a nácizmus balkáni politikájáról. Codreanu-Zsilinskinék, a román fasiszta vezérnek Berlin 40 millió leit állított rendelkezésére a „Marcia sul Bucarest”-hez.

Belgiumban, Hollandiában, Dániában is erősen dolgoznak a nácik. S ebben a helyzetben Chamberlain a fasiszmust Európa urává akarja tenni, magával rántván Franciaországot is erre az utra.

* * *

Csak a Távolkeleten fejlődnek az események kedvezően. Az önmagára talált bensőleg egyesült kínai nép megkezdte a japán imperialisták kiszorítását hazájából. Ez az első lépés Ázsiának az imperialista járom alól való felszabadításához. A háború még korántsem dőlt el, bár kimenetele nem kétséges. Mi sem jellemzi

jobban a japán katonai klikk kétségbeesését, mint Matsui tábornok kijelentése: „Célunk, hogy megszabadítsuk a 400 milliós kínai népet elnyomóitól. E cél elérésére küzdeni kell a bolsevista fekély ellen és meg kell értetni a kínai tömegekkel, hogy egyetlen útjuk a Japánnal való együttműködés. Sajnos a közszellem nem mindenben illik a háborús viszonyokhoz. Az első hetek lelkesedése lehült.” Így ír az az ember, aki látja a bekövetkezendő vereséget s akinél a kommunizmus kísértete az utolsó ijesztés, hogy összegyűjtse, fasiszta zászló alá terelje az összes ingadozókat, hogy a háborút „be lehessen fejezni”.

Szántó Árpád

FIGYELŐ

Búcsú Ossietzkitől

Meghalt im Ossietzki is; testét már nyitja az örök enyészet s öleli a föld halálos szerelemmel; kintalan pihenteti fiát a meg-tiport anyaföld.

Ossietzki halott!

Tudjátok, ki volt ő számotokra?!

A harangok hallgatnak s hallgatag örködnek a nyirfaerdők, megáll fölöttük a bánat s leszáll harmatkönnyen, halkan záporoz a májusi eső, csendben hull, ólmosan a Rajna vizére s a Rajna viszi és elosztja igaz mértékkel a német könnyek árját, a mély tengerekbe.

Hallgató harangok között lépünk mi is Ossietzki elé s emelt szívvel, hallgató szájjal, fájó ököllel valljunk hitet a vértanú mellett. Emeljük szívünket a mártirhoz mi is, mint szerte a világon sűrűen rajzó sírók, bizók, hitesek, erősek és bátrak. Halála életes biztatás nekünk, kik még élünk temetőszag és tömjén, ópium és gonosz varázslatok árkaiban. Az ő fekete éjszakája nekünk fehér holdvilág, az ő végtelen útja nekünk hajnali pír felé bárkázó ezüst hold, nap felé, pirosan rózsáló, napfelkeltéhez vezető széles út nekünk az ő útja.

Menjünk gyászdallal, zengő, lángoló zomotorral feléje s énekünk zúgjon felette dicsérő sírverset, mert epitáfium illik hozzá, mint érces, antik-görög hőshöz, kik a harcban buktak el.

Harcban bukkott el Ossietzki, aki *hős mert lenni* a gyávaság, embertelenség, értelmetlenség, férfiatlenség, hősiatlenség ripók világában.

Nem az író, a neveset, a nagyot gyászoljuk komor szavakkal, hanem az embert, aki míg élt, kemény volt és erős, mint a halál. Büne, hogy élt, s meg kellett halnia, mert hite volt és vallása: az életet vallotta, a békét, a haladást, a világoosságot, rendületlenül, mindhalálíg.

Hallgató ajkak! Ne átkozzuk azokat, akik őt megölték, átkozták ők ezeriziglen. Ossietzki! Testvérünk! A túlélők, ime, eljöttek hozzád. Földi beszéd betegségnek nevezi a kórt, amely elégette a jóért, az emberiért, nemesért, szépért, bőségért, hűségért, népért, békéért, igazságért, a társadalom egyetlen igaz jövőjéért hevülő halandó tested, a tudók azonban tudják, hogy lassan ölő törvetés állította le szép szived motorját. Halkuljon el a mi szavunk is e percben és némasággal áldozunk nagy testvérünk, a kisemmizett életű, a nábobian gazdag életű hős halotti porai fölött.

Eszme volt ő, véges életbe oltott emberi vágy, remény és ígéret, egy akarat, egy nagy, milliók lelkében sarjadó akarat, mely benne szólalt meg. Benne és kívüle még sokakban nagyon is sokak szólnak még az ő hangján, rejtetten és remegőn, kiüzötten a kába világrend üldözöttjeiként és kóboran, a züllött és romlott Európa országútjain. Akik még élünk, őrizzük meg Ossietzki békevágyát, melyet a földi hatalmasságok meggyaláztak. Védjük erős vérttel emberszeretetét, mely nem a polgári világunkban ismert cégjelzéses és vámentes, álnokul szenteskedő, hazug és légiures térben mozgó emberszeretet, hanem eszmei tartalommal és tárgyi valósággal telített szociális emberszeretet, az elérhető legmagasabb rendű, emberhez méltó életmóderért harcoló humanizmus.

Ossietzki pihen; de nyugodni akkor fog, ha hű szívvel őrizzük meg örökségét. Harcos Ossietzki! Testvér! Mi nem búcsuzunk, mert Veled tartunk az — életben — a béke mellett — halálig —.

F. B.

Síralmas magyar krónika

1526 óta a magyarság nem élt olyan válságos időket, mint a mai napokban, — mondották nemrég a budapesti parlamentben. Az évszám említése nem véletlen. Gyászos dátum: körülötte domborul nemzeti létünk nagytemetőjének száz és százezer sirhantja. Ekkor bukott el a mohácsi síkon a nemzet színe-javával együtt a független államiság, az önálló magyar külpolitikai eszmekör. Ekkor nyúlt bele erőszakos kézzel nemzetünk sorsába az osztrák-német impérium és ettől kezdve négyévszázados küzdelemben vérezt, gyöngült, pusztult az egész magyarság letiport függetlenségéért, nemzeti és szociális szabadságáért.

Magyarország 1526-ban — miként most 1938-ban — egy imperialista szándékú birodalommal került szomszédságba, majd röviddel utána végzetes kapcsolatba. Az impériumot megszemélyesítő Habsburg-dinasztia, önkényuralmi rendszeréből kifolyóan, megfosztotta a magyarságot ősi alkotmányától, igyekezett kivetkőztetni nemzetiségéből és Magyarországot politikailag hódított tartománnyá, gazdaságilag a birodalom gyarmatává süllyesztette. A megtámadott nemzet nem szűnt meg védekezni a beolvasztással szemben: Magyarország négyévszázados Habsburg-kori történetét szakadatlan

belső küzdelmek kísérik végig. A magyarság önvédelmi, önfenntartási harcai a legragyogóbb fejezetei történelmünknek. Azzal a vérrel, amelyet szabadsága, függetlensége védelmében ontott ki a magyar nép, örökre beírta méltó nevét az emberiség fejlődéstörténetébe. Ha a népek életerejének igazi fokmérője a szabadságharc, akkor a magyarság vitalitása szinte egyedülálló! Volt idő, amikor a tetszhalál évtizedei bénították meg a nemzet életét. Mohács után az ország darabokra szakadt szét, mindegyik nemzetrészt egyedül a saját megmaradásával törődve vívta szívós küzdelmét. Egyik területen a török basák raboltak, másikon a német tábornokok sanyargatták, pusztították a magyarságot. A szétdarabolás korszaka gyásszal, vérontással, kegyetlen elnyomatással kap sötétfelete kenetet a történelemben. Hősöket, vértanúkat, gályarabokat és bujdosókat szült ez a kor, hogy örökségül hagyják számunkra a függetlenség és szabadság ragyogó eszméjét. Mikor a török kitakarodott az országból, Zrínyi Miklós jóslata keservesen beteljesedett: „az a nemzet, amely idegen segítségre szorul, fel nem szabadul, csak igát cserél”. A „felszabadító” bécsi önkényuralom máris kiadja hírhedt reedetét, hogy a szilaj, forradalmi hajlamú magyarságot a „szelíd” germán vérrel kell lehűteni, ami annyit jelent, hogy tűzzel vassal németesítettek és az elűzött magyarok helyére mindenütt idegeneket telepítettek le. A Spankau, Caraffa, Básta, Kollonics, Metternich, Haynau nevek és ama nemes magyar főurak, vitézlő labancok, akik segédkeztek, a hőhémunkában, örökre véres nyomokat hagytak történelmünkben. És mindhiába, minden akasztással és nyársalással (kedvenc kivégzési fajtái a sötét kornak!) szemben újra meg újra előbújnak a nádasok sűrűjéből a kurucok: Bocskay, Thököly, Bethlen Gábor, Rákóczy Ferenc és Kossuth Lajos szabadságharcosai . . . A szenvedés, a vértanúság emberöltői váltogatták egymást a magyar földön, amely már állandó csataterré változott. A viaskodó katona-nemzet mellett talpra állt egy másik sereg is, amely a szellem fegyverével (Tinódi Lantos Sebestyén vándorló históriás címerében kard és lant volt!) hódított eredményesen a nemzeti érzés, a magyar nyelv és kultúra számára. Az irodalom hivatást viselt a szétdarabolt országban: összekovácsolta a szerteszakadt magyar nemzettestek közt a szellemi egységet és menhelyet épített a jövő számára.

Aggódó tekintetünk most ennek a négyévszázados küzdelemnek izgalmas fordulatait fürkészi. Meghívjuk az olvasót erre a tanulságos utra. Megnyitjuk előtte a magyar történelem sulyos örökségét tartalmazó titkos kamrát és kérjük, tekintsen bele sorsa őstükrébe és keresse rokonvonásaiban a mai napokra kihangzó tanulságokat. Szólunk minden magyarhoz: nézzétek ez a múlt, mire kötelez még ma is? Tudnunk kell évszázadokban is gondolkodni, a jelennel való törődést állandóan a holnappal és holnaputánallal kell összemérnünk. Divatos áramlatok gomolygó köde azonban el ne homályosítsa az örök magyar arcot, mely szüntele-

nül a szabadság és Magyarország függetlensége felé fordítja józan tekintetét.

Ó, magyar történelem! Ujra látjuk végzetes útjaidat és bújtató nádasok megint megtelnek kurucok seregével. Másfélezerévedből legalább négyszázat a harctereken hullatott el a magyarság szabadságáért. Fénylő lapjaid mégis arról tanúskodnak, hogy a mohácsi csatásíkon a halottak százezreiből új élet fakadt, a tatár-, török- és germávésztlől időnként megtizedelt magyar nép átvészelte mégis a századok szörnű véseit. A szabadságért küzdeni, elbukni és feltámadni, úgylátszik már magyar feladatot jelent. Szabadságharcos nép voltunk és vagyunk.

Kurucok siró balladáit sodorja felénk ez a nyugtalan tavaszi szél, amint lapjaidat forgatjuk, óh Történelem! Zrinyi és Kölcsey intelmét halljuk és Tiborc keserű panaszait. De halljuk a Caraffák, Kollonicok, Haynauk áldozatainak üzenetét is, és értjük a hősök példáit. Fényjelek gyulnak ki a múltban és világítanak útjaink elé. A janicsárok és a német zsoldosok martalócaival szemben a bújtató nádasok emberei már készen állnak.

Keresztútra szólítottunk, hogy újabb fejezeteket írjunk en-vérünkkel lapjaidra: óh, örök Magyar Történelem . . .

Vass László

Az U. R. S. S. J. zágrebi kongresszusa

Április 17 és 18-án tartotta Zagrebban kongresszusát az ország legnagyobb munkásszakszervezete. Mivel a kongresszust az alapszabályok értelmében minden három évben tartják, az egész ország nagy érdeklődéssel követte a kongresszus munkáját és az ország munkássága igyekezett delegátusai által teljes számban képviseltetni magát. A számos belföldi kiküldött mellett külföldről a csehszlovákiai szakszervezetek és a nemzetközi szakszervezeti szövetség képviselésében Tayerle Rudolf, a svédek nevében Arnold Sölvín és Axel Strang, a dánok nevében Jensen, a hollandok nevében Van der Lende és a magyar szakszervezetek nevében Gaál Benő szólaltak fel a kongresszuson. Váratlan akadályok miatt több külföldi, köztük Jouhaux, a francia szakszervezetek híressé vált főtitkára, nem jelenhettek meg. Az ország különböző részeiből a szakszervezetek 222 delegátust küldtek.

A kongresszus legfőbb eredményei közé tartozik az ország különböző részeiben élő munkásság tökéletes egységének és a világ proletáriátusával való szoros kapcsolatának megmutatása, továbbá a bel- és külföldi kiküldöttek értékes referátumaiból leszűrt ismeretek felhasználása a délszláv munkásság további harcában és taktikájában.

Tayerle, az Internacionálé kiküldöttje, a munkásosztály nemzetközi helyzetéről tartott előadásában kiemelte a világpolitikai helyzet különös súlyosságát. Különösen hangsúlyozta a szakszervezetek nagy jelentőségét a polgári jogokért és a demokráciáért vívott küzdelemben. Rámutatott arra, hogy a modern racionalizáció, a munkásság önvédelmi és politikai szervezkedésének tilalma, továbbá a mai rendszer gazdasági válsága, milliós tömegeket dobott az utcára,

akik konkurenciájukkal az egész munkásosztály helyzetét válságossá tették. Hogy ebből a helyzetből kijuthasson, a munkásságot csak a teljes ténykedési és szervezeti egység vezérelhetik. A szakszervezetek egységének és nemzetközi együttműködésének eszménye óriási haladást tett, amennyiben az Internacionáléhoz az utolsó évben 7 millió tag csatlakozott, miáltal a tagok száma 20 millióra emelkedett.

A skandináv országok kiküldöttei felsorolták az ottani szakszervezeti harc nagy eredményeit: az Internacionáléhoz tartozik a munkásság 90 százaléka, azaz az országok összlakosságának 20–40 százaléka. Ezért náluk a munkanélküli segély magasabb mint nálunk a legjobban fizetett munkás keresete.

A jugoszláv munkásmozgalom impozáns fejlődésére is rámutatott a kongresszus: tíz év alatt a tagság létszáma megduplázódott és ma 56.222 a fizető tagok száma, amihez még 40.000 nemfizető, munkanélküli tag és kb. 4000 tagságon kívül álló, de a mozgalommal szimpatizáló munkás számítható úgy, hogy az U. R. S. S. szakszervezetek ezek szerint 100.000 emberrel rendelkeznek.

A kongresszus bizonyítékát adta annak, hogy a jugoszláviai munkásság fejlődésében magas fokra jutott el, ami társadalomtudományi szempontból is igen jelentős.

(R)

A „Márciusi Front“ a bíróság előtt

Illyés Gyula, Sárközi György, Kovács Imre, dr. Erdei Ferenc és Féja Géza írók szerepeltek újra vádlottakként a budapesti büntetőtörvényszék előtt. Az ügyészség valamennyiök ellen kétrendbeli, sajtóútján elkövetett, a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétség címén emelt vádat, mert a Híd és a Válasz című folyóirat ez évi márciusi számaiban „Mit kíván a magyar nép“ című cikkben közzétették az úgynevezett „Márciusi front“ programját, amelyben az ügyészség vádirata szerint „olyan valótlan tényeket állítottak, amelyek alkalmasak arra, hogy a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülését csorbítsák, hitelét sértsék“. Az ügyészség vád tárgyává tette a cikk egész tartalmát, de különösen annak egyes részeit. Az egyik inkriminált rész így hangzik:

— A magyar nép kétségbeejtő nyomorúsága adta kezünkbe a tollat és az a tudat vezette minden lépésünket, hogy méltatlan ez a nyomorúság az emberhez és keresni kell a különb és emberségesebb élet útját. Az egyik oldalon a nagybirtokos feudalizmus, a bank és ipari kapitalizmus és a határtalan nagyranőtt hivatali bürokrácia kísérletezik a faszimusokból orzost módszerekkel és fogásokkal, hogy ingadozó hatalmát továbbra is megtartsa, másik oldalon pedig vagy a szorongatott demokratikus pártok küzdenek pusztá létükért, vagy a nemzetiszocializmus hivatlan apostolai próbálkoznak uralmi terhekkel. Társadalmunk mai szervezete lehetetlenné tesz minden komoly reformot.

— Önök azt írták, hogy a magyar nép kétségbeejtő nyomorúságban szenved — mondotta az elnök.

— Aki ismeri a magyar népet, az jól tudja, hogy ez így is van.

— Én ismerem a magyar népet — jegyezte meg az elnök — és nem tudok ilyen szörnyű nyomorúságról.

— Én a népből származom és ismerem a magyar népet — válaszolta Illyés Gyula — de egyébként is Bethlen István gróf karácsonyi cikkében azt

írta, hogy jellegzetes proletárnemzet vagyunk, az ország hetven százaléka proletár. Magyarország lakosságának nyolcvan százaléka nem keres évi háromszáz pengőt. Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy a magyar nép, már tudnillik a magyar anyanyelvű nép a legnagyobb nyomorban él.

— Ha így is van — jegyezte meg az elnök — akkor nagyrésztben saját hibájából van így.

Utána Sárközi Györgyöt hallgatták ki.

— Köztudomású, hogy a magyar nép hallatlan nyomorúságban szenved — mondotta Sárközi — hiszen gróf Bethlen István maga mondotta . . .

— Bethlen egymagában még nem jogforrás — jegyezte meg az elnök.

— Hivatkozhatom más adatokra is — felelte Sárközi — de Bethlent senki meg nem cáfolta és nem láttuk, hogy őt vád alá helyezték volna. Hivatkozhatom Matolcsi Mátyás egyik tanulmányára, amelyben kimutatta, hogy Magyarország lakossága többségének évi jövedelme fejenként 288 pengő. Ez mutatja, hogy a magyarságnak nagyrésze igenis nyomorban él. Ezen szeretnénk mi segíteni. Az eddigi nyílt választások miatt csak azok kerültek be a törvényhozásba, akik a mindenkori kormánynak emberei voltak. Jól tudjuk, hogy a képviselőház hatvanöt tagja több mint kétszáz igazgatósági tisztséget visel különböző nagyvállalatoknál. Nyilvánvaló, hogy nem függetlenek ezektől a vállalatoktól és így nem hozhatnak olyan törvényeket, amelyek a legalsóbb néposztályok életnivóját emelnék. Ugyanígy van összeállítva a felsőház is, ahol a mezőgazdasági munkásokat összesen egy diszparaszt képviseli.

— Ezzel szemben száznál több nagybirtokos, mágnás-familia harmincöt képviselőjét küldi oda. A mostani titkos választói javaslatban is a magyar nép százezreit zárták ki a választás lehetőségéből. Lehetetlen tehát olyan törvényeket alkotni, amelyek a magyar nép érdekeit szolgálják.

Kovács Imre volt a következő vádlott.

— A magyar állam és nemzet megrágalmazásával vádolnak bennünket, holott mi csak bizonyos társadalmi osztályokról, néprétegekről, földbirtokosokról, bankokráciáról írtunk. Nem hiszem, hogy az ügyészség egyes néprétegek fogalma alatt a nemzet fogalmát értené. A nemzet fogalmát az országban élő összes állampolgárok alkotják. Ha kiragadjuk az egyes társadalmi osztályokat és azok felett kritikát gyakorolunk, akkor legfeljebb az illető osztályt rágalmazzuk meg. Mi a bürokráciáról, a feudalizmusról, a kapitalizmusról beszéltünk, ezeket pedig nem azonosíthatják a magyar állammal, így tehát a vádbeli cselekményt sem követhettük el.

— Önök a magyar nép kétségbeejtő helyzetéről beszélnek és azt írják, hogy szolgaságban sínylődik.

— Hogy a magyar nép kétségbeejtő nyomorúságban van, az köztudomású, hiszen másról sem beszélnek szerinte az országban, mint a hárommillió agrárproletárról, aki a legnagyobb nyomorúságosabb életszínvonalon áll, mert évi keresete alig éri el a két-háromszáz pengőt. Hiszen a Gazdaságkutató Intézet vizsgálatai szerint a lakosság negyven százaléka háromszáz pengő évi jövedelmen alul kénytelen megélni. A Gazdaságkutató Intézet szerint a munkások nagyrésze kétszáz munkanapnál többet nem dolgozik, tehát kétszáz-kétszázötven pengőnél nem keres többet egy évben. Így tehát nem lehet azt mondani, hogy olyan keresetük van, amiből emberi élethez méltó módon élhetnének. A statisztikai hivatal megállapításai szerint Magyarországon a lakosság ötven százalékánál több ki van

rekesztve minden ingó és ingatlan vagyomból. Bármely oldalról nézzük az agrár- és ipari proletáriátus helyzetét, csak azt mondhatjuk, hogy az nyomorúságos.

— A proletáriátusról azt mondják, hogy éretlen a választói jogosultságra. Ez épp úgy megrágalmazása ennek az osztálynak, mintha más osztályról állítanak valamit, és mégsem emelik ezért a nemzetragalmazás vádját. Nemcsak felfelé lehet osztályellenes izgatást elkövetni, hanem lefelé is. A mezőgazdasági munkásság és a törpebirtokosság, valamint az ipari munkásság megérdemli, hogy róluk ne olyan vélemény hangozzék el, hogy éretlenek a politikai jogokra.

— Magyarországon nyolcvanöt tízezer holdon felüli nagybirtokosnak két és félmillió katasztrális holdja van. Ugyanakkor másfélmillió a teljesen nincstelen földmunkás, míg másfélmillió az egy-háromholdas törpebirtokos. Száz-ezerholdas latifundium az egyik oldalon, a másik oldalon pedig nincs semmi, legfeljebb a sírhely, amihez majd haláluk után jutnak. Tehát nem olyan egészséges a helyzet, hogy ne lehessen gazdasági nyomorúságról beszélni.

— A bankok, a gyárak, a nagybirtokosok tömörülhetnek érdekvédelmi szervezetbe, ugyanakkor a mezőgazdasági munkásság minden kísérletét megakadályozzák, hogy érkei védelmére szervezetet létesíthessen, tehát gazdasági elnyomatásról is beszélhetünk.

Féja Géza lépett ezután a birói emelvény elé:

— Hogy a magyar nép milyen helyzetben van, azt részben tanulmányaim, részben személyes tapasztalataim alapján tudom. Öt éven át jártam a vidéket, a nép sorsát, helyzetét tanulmányozva. Áttanulmányoztam az erre vonatkozó irodalmat is. Itt van például az Országos Közegészségügyi Intézet évi jelentése, amely arról szól, hogy az iskolaorvosok megvizsgálták 'a magyar gyerekeket.

— Általában 75 százalékos fogyatékoságot találtak, néhol kilencvenet, a legjobb esetben 50 százalékosat. Azt is feltűnteti ez a jelentés, hogy az ovodisták közül 15—20 százalékkal kevesebb volt a fogyatékos, tehát nem velük született hibákról, hanem a nyomorúság folytán kifejlődött fogyatékoságról van szó.

— Áttanulmányoztam Magyarországot és a különböző európai államok csemeőhalandósági statisztikáját és mondhatom, hogy Magyarországot majdnem a legrosszabb. Tuberkulózis statisztikánk is a legrosszabb és szaporodási statisztikánk is kisebb, mint az alacsonyabb kultúrájú Bulgáriáé és Romániáé.

— A szláv nép nagyon szapora, — jegyezte meg az elnök.

— Mi is azok volnánk, csak a gyermekhalandóság óriási nálunk. A közegészségügyi intézet egyik vezetőjének megállapítása szerint aratáskor a munkás 1500—2000 kalóriával kevesebbet fogyaszt, mint amennyire szüksége van. Tudományos kísérletek mutatják, hogy Magyarországon így nagyobb veszedelem fenyeget, mint az egyke, mert a jelenlegi táplálkozási viszonyok mellett a negyedik generáció teljesen terméktelen lesz. A helyzet tehát az, amit mi megírtunk. Steuer György könyve szerint évente átlag 300.000 munkáscsalád, családtagokkal együtt tehát több mint egymillió ember van olyan, aki az év nagy részében munkát nem kap és így megfelelően táplálkozni nem tud.

— Amí az elnyomatást illeti, a magyar választási rendszer olyan, hogy politikai jogokat a magyar nép nagyrésze szabadon nem gyakorolhat. Erről a közigazgatási bíróság ítéleteinek egész tömege tanúskodhatik. A jelenlegi választójogi törvény is olyan, hogy 30 évben szabja meg a korhatárt. Sehol Európában ilyen törvény nincs, ami az érett emberek egész sorát zárja ki az alkot-

mányos jogok gyakorlatából. A parlamentben kormánypárti képviselők is elis, merték, hogy Magyarországon most fog kezdődni az igazi alkotmányos élet tehát csak a kezdetnél tartunk.

— Ha pedig nincs igazi alkotmányos élet, akkor feltétlenül kell elnyomatásnak lenni.

— De önök szolgaságról is beszéltek.

— Hogy robotmunka van, erre vonatkozóan Viharsarok peremben a tanúk egész sorozata erősítette ezt meg. Steuer államtitkáron kívül több tanu vallotta, hogy a Tiszátúlon és az Alföldön robotrendszer van, ami törvényellenes. Robotot kell végezniök a munkásoknak, hogy munkaalkalmat kapjanak.

A törvényszék a kihallgatások és a védő bizonyítási indítványának visszatartása után meghozta ítéletét:

Az ítélet bünösnek mondotta ki mind az öt vádlottat nemzetrágalmazás vétségében és Illyés Gyulát, Sárközi Györgyöt és Kovács Imrét 1—1 hónapi, dr. Erdei Ferencet és Féja Gézát 2—2 hónapi fogházra ítélte, azonkívül egyévi hivatalvesztésre és politikai jogaiknak ugyanilyen időtartamra való felfüggesztésére.

A törvényszék indokolása szerint a cikk tényállításai valótlanok és ezért kellett a vádlottak bünösségét megállapítani. Kifejti az indokolás, hogy ezek a tényállítások alkalmasak arra, hogy a magyar nemzet megbecsülését csorbítsák és hitelét sértsék.

A személyes használatra szánt tárgyacskák sündisznót csinálnak az emberből, minden ilyen tárgyacska egy tüske, amitől nem lehet az emberhez hozzáférni. GLADKOW.

Aki úgy szereti felebarátját, mint önmagát, annak nincs több mint felebarátjainak. SZENT VAZUL.

A veszedelem nélkülözhetetlen előfeltétele annak, hogy bármiféle társadalom, emberi csoport vagy egyén alapvető tulajdonsága felszínre kerüljön.

Csak az ostoba demagógia teheti a fényképészt felelőssé a képért, amelyet róla fest, csak az ostoba társadalom teheti felelőssé a tudóst, aki őt ha csunya, csunyaára festi.

Az egész erkölcsstan alapja a közhaszon. HELVETIUS.

Fizessetek elő a „H I D”-ra!

S Z E M L E

Rézler Gyula: A magyar nagyipari munkásság kialakulása 1867—1914. (Rekord kiadó, Budapest 1938.) A kiegyezés korának polgárosulásából indul ki ez a könyv, hogy a serkenő magyar kapitalizmus első hajtásától kezdve kutassa a nagyipari munkásság társadalomalakító szerepét a magyar történelemben. Ujságcikkekből, minisztériumi rendeletekből, hivatalos statisztikai jelentésekből rajzolja elénk az író a magyar munkásság útját a háborúelőtti időkig.

A keletről idecsöppent magyarság magávalhozott és évszázadokon keresztül megőrzött szabadságvágya, a nyugat korlátok közé szorított, sablonos pontossággal kirajzolt városi életformák, a keleti deszpotizmus és a nyugatról beszivárgó polgári liberalizmus azok a hatások, amelyek az adatok mögül előbukkannak, hogy hol egyik, hol másik érvényesüljön, míg végre a jobbágyi telkekről a városbavándorló magyar munkásra is ki nem írónak azok a világ minden sarkában élő munkáson fellelhető vonások, amelyeket a közös osztályorsó ró mindnyájára, örökre, letörölhetetlenül.

A feudalizmus és kapitalizmus között vergődve, önállótlánul, sokszor kölcsönként és a magyar viszonyokra sehogyan sem illő eszközökkel építi ki lassan sorának történelmileg kiszabott útját a magyar munkásság, melyet még körül leng az imént otthagytott pusztá szaga. Kétszeresen nehéz átvenni az egyelőre jobb bért adó gyári munka életritmusát. Sohasem volt olyan polgárságunk, mint a nyugati államoknak, amely középkori céhrendszerében érlelte már a kapitalizmus első magvait. A jobbágyság felszabadításánál is valahogyan inkább visszafelé néztek az ország urai... A magyar iparimunkásság első hadoszlopa után hanyódik új és régi életeleme, a

gyár és a föld között. A földről indult be a városba. A termőföldek friss levegőjét szívta gyermekkorában, amikor a ludak és kacsák körül söntörgött valamilyen pocsolya, vagy patak partján, csizmás nagykort álmodva magának s egyszerre csak szűkmarkú lett a föld és a szükség poros, olajos, pantallós életet teremtett köréje. És itt is, épp úgy, mint kint, a mezőn, amikor a földet túrta, hitt a nagyuraknak, bízott a munkaadók szavában. Pedig hát erre a bizalomra évszázadokon keresztül véresen ráfizetett. Paraszti egyszerűséggel és alázattal süvegelte meg gazdáját a gyárban épp úgy, mint a mezei munkán, ha az úr könnyű homokfutóján kijött megnézni a vetések, vagy a munka állását.

Az első idők aránylagos jóléte még nem sürget szervezkedésre. Még nem tudja, mit jelent a bérért verekedni, talán azt sem tudná, hogyan fogjon hozzá. Amit külföldről, Németországból kap: idegen politikai törekvések eredményei. Nem érti, más viszonyokra szabták azokat. De a generációk változnak és az első városban született nemzedék már kevés közösséget érez az apák régi életformáival. És amikor a kapitalizmus elérkezik első válságához, amikor megismerkedik a munkanélküliséggel, a nyomorral és reménytelenséggel, mintha már évezredek óta viselné gyárimunkás sorát. A tanya-szag lekopott róla. Megszokta a nagyváros szobakonyhás levegőtlenességét, a poloskákat és az olajszagot, a vasárnapi sörözéseket és a sárgacipős, pantallós sötétkék ünneplőt, az asztaltársaságot, a dalárdát, a lígetet és a harcot. A harcot azért a sárgacipőért, a vasárnapért, a munkaszünetért, a rövidebb munkaidőért, a szobakonyháért, a dalárdáért és az ujságjáért.

Ilyesmi, igaz, nincs a könyvben. Adatok vannak a munkásság első megmozdulásairól, politikai és bérharcairól, a választási szabadságról, ujságokról és pártszervezetekről. Száraz miniszteri ren-

deletek és rendőrségi jelentések beszélnek ezekről a harcokról. És mindezmögött valahogy mégis felbukkan az emberi életét élő magyar proli, aki munkásklubokba jár, munkásujtságot olvas, szakszervezi munkát végez, leveleket másol, pénztári jelentéseket készít és agitál, május elsején pedig felhúzza ünneplőjét és a szivarzsebbe piros zsebkendőt tesz . . . Sztrájkokat szervez, de lehet, hogy éppen egy küldöttségben vesz részt, amely a munkaadót a gyári munkások valamelyik asztaltársaságának, vagy önképzőkörének díszelnökévé kéri fel.

A gyárimunkás sors a szaporodó válságok folytán egyre keményebb és könyörtelenebb lesz s mindjobban összehúzó az egyszinten élők szintelen tömegét. Az eleinte csak nagyhangú, hivalkodó és a helyzetnek nem mindenkor a legjobban megfelelő politikai jelzőszavak lassan az éhség követelő, valóélet-érvényű igazságaivá válnak. A sztrájkok mind sűrűbbek és mind keményebben forrasztják össze az egysorsúakat. A gazdasági harcok politikai térre is átragadnak. Párt alakul, mely a munkásság politikai célkitűzéseire harcol és amely jogot követel magának a parlamentben, hogy az ország sorsának irányításából kivegye részét. Választási harcok és sajtóháborúk kötik le a munkától elszakított időt és az egykori kedélyes asztaltársaságok az utcán tüntető, elszánt tömeggé acélosodnak. Röpiratok, falragaszok, tüntetések és utcai harcok mutatják már, hogy a magyar munkás, aki nemrég még a jobbágytelekről indult el, eljutott nyugati sorstársainak harcosszintjéig.

Nem volt olyan hosszú ez az út. Mindössze ötven év telt el. De ennek az ötven évnek harcos útja már nyilgyenesen mutat oda, ahova a magyar ipari munkásság társadalomátalakító erejének és képességének vezetnie kell.

A könyvről, magáról nincs mit írni.

Egyszerűen adatok, jelentések egymásmellésorakoztatása és regisztrálása. Tekintve a mai magyar politikai viszonyokat sokkal többet nem is várhatni az írótól, aki itt-ott talán szerencsésebben is oldhatta volna meg feladatát. Mint forrásmunka és adattár azonban így is nagyértékű.

Kalmár István

Erdélyi középosztályregény. Fekete ablak a címe Tabéry Géza most megjelent kisebbségi regényének (Nyugat könyvkiadó. Az Erdélyi Magyar Írói Rend könyvei. Budapest). Végre olyan erdélyi regény, melyben az itteni középosztály egy lemérhető korszaka hamis vizionálás nélkül a valóság-ábrázolás jogos igényével vetül vitathatatlan irodalmi kvalitású alkotásból. A regény főhőse Vér Sándor, — nyilván erősen rokon figura a szerzővel. A történet színhelye transzilvániai város, — a konturokból Nagyvárad bontakozik ki. A cselekmény egyensúlyos, regényes keretbe foglalt. Irálya lendületes és tárgyilagos, amilyen csak érettkorú, kiforrt író lehet. Vér Sándor a kisebbségi magyarság középosztálybeli típusa, melegszívű humanista érzelmű figurája sorrendre elveszti lába alól a talajt, még ha az államfordulat utáni idők zűrös gazdasági zavarában véletlenül vagyonra is szert tesz. Az impérium változástól napjainkig folyó eseménydús idők tanításai választás elé állítják: Melyik réteghez, hová kapcsolódjék, mert az erdélyi magyar középrétegek süllyedő hajójáról sürgősen menekülni kell. A menekvés a föld, a gazdálkodás. A regényben felvonuló alakok, lassan két csoportba fejlődnek: „Az egyik a küzdő, verejtekező, szenvedő. Eggyé tartoznak akkor is, ha köztük születés, vérmérséklet, munkaminőség, erkölcsi felfogás szakadékaí ásitának. A másik csoport azoké, akik ma még gondtalanok. Ezek nem tartoznak önmagukon kívül senkihez” (183 o.) A szerző az osztállyal szemben, amelynek

keretei között regénye lejátszódik, olyan bírói álláspontot foglal el, amely tudatát, intellektusát kétségtelenül letépi ennek a rétegnek lázas testéről. Hőse karrierjével foglalkozva mondja: „Ez az amit ők zsenialitásnak neveznek?! A bármily homályos eredettel induló töke logikátlan megszorodását? A szellem nélküli való sikert, kíméletlen konjunkturák eredményeit...?! „Felvonulnak a kisebbségi élet hiénái, felvonulnak a többségiek emberi típusai, a humanizmusnak olyan bajnokai, mint a Negrescu Vasilestinek nevezett védőügyvéd, akit a szervezett reakció rohamcsapatai gyilkolnak meg, vagy az erdélyi román katonatiszt, akiben szikrája sincs túlhajtott sóván érzelmeknek és természetesen felvonulnak az ellentétes figurák is épp úgy mint a magyaroknál a pozitív típus Égi Mária személyében. Égi Máriát személyi okokból berántják egy politikai perbe. Soha semmi összeköttetése nem volt baloldaliakkal, de „a börtönben kezdi belátni, hogy az a társadalom, mely az övével egyszörű igazságtalanságokat termel, kissé megérett a felszámolásra...“ A megoldást hozó Égi Máriával szemben ott mered a legnagyobb baj: „Nem az a legnagyobb baj Transzylvániában, hogy mi itt hazárdjátékot folytatunk, — mondja az egyik rezonőr, a tépett középosztály egzisztenciák mentésére alakult kaszinó játékvállalkozója, Weiszberger — Ellenkezőleg abba fogunk beledöglenni, hogy egy kivénhedt nemzedék, mely már semmit sem kockáztat politikában, reánk kényszeríti tehetetlen magyarsága szabadsalmát, jövőökre.“ A polgári osztálykeretek között nincs nemzeti menekvés: vissza a faluhoz, a földhöz, ez a költői jelszó. De Tabéry költői jelszavát meg is okolja és ezzel egyben egy egész transzylvániai középosztály-menekítő a szellemi irányzatot is megfogalmaz (Balázs F., Kacsó S., Kós K., Tamási Á., Szentimrei J.) Tabéry történelmi analógiában keresi tételének igazolását, hogy

t. i. az erdélyi magyarság az urbánus magyarság elveszte után éppúgy megmaradt magyarnak a falu és a paraszti lét sáncaiban, mint ahogy magyarnak maradt meg Moldvában a csángós városias elemei visszaszorítása után is.“ ... csak azok tudtak túl a kárpáti szorosokon nyelvükben és létükben megmaradni, akik a föld régei között húzódtak meg s lemondottak arról, hogy a fölöttük hatalomra került néppel a könnyű jólétben versenyezzenek. Lemondás lenne-e ha élni akarnánk a csángó tanulsággal? Megalkuvás lenne-e, vagy az élet parancsa szerint való hajlékonyság?“ A hős választ: a gazdálkodó Mária mellé vonul és idillikus, pontosabban, romantikusan pozitív kicsendüléssel zárja le a történetet. Regényes és egyéni megoldásnak ez elfogadható, de mihelyt Vér Sándor eltávolodó polgári attitűdjére emlékezünk, keveselnünk kell a befejezés liraiságát, mert a hős társadalomba kapcsolódását ott váránk, ahol ezt bizonyos lírikusok talán orffintorítva elutasítanak, tudniillik ott, hogy az osztályától eltávolodott magyar polgár realista módon helyezkedjék a reális nemzeti tételt képviselő oldalra, a magyarság legnagyobb részét kitevő szegénynemzet oldalára. Tudjuk, hogy Tabéry volt az első magyar írók egyike, aki a világháború kérdésébe objektíven bele mert világítani és nem felejtettük el, hogy, amikor a transzylvániai regény fejedelmek ügyén fanyalgott, ő a Dózsa problémát dobta felszínre. És épp ezért a „vissza a faluhoz, a földhöz“ jelszó általánossága helyett a társadalmi konkrétizálást várjuk tőle, amire magyar demokratikus eszmévilága, szocialista múltja és nyugatias mai humanista attitűdje kötelezi. Tabéry humanizmusa a miénk is, annál is inkább, mert lesznek akik Tabéryt ezért a humanizmusért üldözni fogják, vagy már is üldözik, mert ez a kultúra és a haladás oldalán áll, szemben a kvatterkás és bunkós búsmagyar nacionalizmus áltaival és álérzelmével. (M. J.)

Vittorio Mussolini könyve az abessziniai légiháborúról. A Duce fia repülőtiszt volt az olasz-abesszin háború idején és — méltó fia lévén apjának — könyvben számol be hőstetteiről. Az ifjabb Mussolini könyvét a budapesti Franklin-társulat Brelich Mario fordításában a magyar olvasóközönség számára is hozzáférhetővé tette, bár nem tudni, mi okból. Talán elrettentő például, de lehet, hogy a példa tanulságán hőskökké nevelje a magyarul olvasókat; végül lehet, hogy csak politikai oportunitás és jó üzleti szimat vezérelte a céget, ami a magyar szélrózsza minden irányában kirepítette a magasröptű ifjú Mussolini irodalmi szárnyalását. A könyvet — szemelvényekben — alant ismer-tetjük:

„Először srappelleket ejtek le, majd két 31 kilogrammos bombát, azután megint srappelleket. Fájdalommal látom, hogy csak igen sovány eredményeket értek el s ez talán azért is tünik így fel, mert olyan szörnyű robbanásokat vártam, amelyeket amerikai filmekben láthatunk, míg itt, az abesszinek agyagból és fából összetákolt viskói csekély örömet szereznek a bombázónak”.

Minden részvétünk a serény és buzgó ifjúé, akinek szegénynek, nem teljesül az a hő kívánsága, hogy amerikai gangster filmekben látott borzalmas robbanásokat idézzen elő menekülő feketék agyagvályából épült viskói között. De kövessük, ha tudjuk, az ifjút, a levegő hőst.

„Nagyon alacsonyan, szinte a talajt horzsolva repülünk, de ez az egyetlen módja, hogy az ellenséges fejekre helyezzük kétkilogrammos bombáinkat”.

Igen helyesen, fiatalember! Ez az egyetlen módja, hogy a rabszolgatartó abesszineket, sőt némely európaiat a római civilizáció, a középtengeri faj, megtanítsa a vesszőnyalábok kultúrájára. Eja, eja, alala!

„Végül, annyi idő után, istenigazában

bombázhattuk. Sokan, főleg, akik a poggyászt kísérték, rendezetten futottak, míg mások éjjel-nappal szakadatlan és eszeveszett futással rótták a kilométereket. Szünet nélkül szórtuk rájuk óriási mennyiségben a robbanóanyagot. És hajnaltól alkonyatig egyik raj a másik után szállt fel a különböző repülőterekről, hogy kiélvezze az ilyen nagy méretű menekülés örömét”.

Azt írja: istenigazában bombázhatunk. Nem sok ez egy kicsit, például, stiláris szempontból?

Még egy szakaszt bemutatunk olvasóinknak, izelítőül, az új világregd apostolainak imakönyvéből.

„Egy folyó árterében erős hadoszlop igyekszik felnyomulni, miközben védekezésre készülnek, azonban nem igen van módjuk ellenállni. Leeresztek egy csipetet ide, egy másik csipetet oda, hogy senkivel se kivételezzek”.

Elég.

Vittorio a hős és a többi feketeingesek, akik ma az abesszin hódítások után spanyol hódításokban önkénteskednek, ezek azok, akik Guernicánál megszállták az eget és istenigazában bombázták a baszkok ősi, szent városát, szent sirrá avatván a vérrel áldott földet.

Köszöntsük őket: Heil! Eja, eja alala! Bátorság!

Már kiki izlése, módja és bátorsága szerint.

Fekete Béla

SZINHÁZ — FILM

Most, hogy párhónapos vendégszereplés után elköltözött a Novisád-oszjikei színtársulat, egy pár szóban megemlékezünk működéséről. Az együttes évente egy-két hónapos szereplésével alkalmat ad a szubotícai — komoly színészethez annyira nem szokott — közönségnek a kisvárosias tartalmatlan műkedvelésen túl tartalomra és formára is komolyabb művészet megismerésére. A tavalyi szép re-

pertoár után azonban az ideitől többet vártunk volna. Vártuk a nem csak nálunk, de európai viszonylatban is magasnívójú Krlezsa darabjait, vártunk egy-két jó csehszlovák darabot, szívesen láttunk volna Csapektól valamit, szeretettük volna Cankar: Sluga Jernejét látni, bár tudjuk, hogy elmaradásuknak tehnikai akadályai is lehetnek. De bizony sok, nem ehhez a szintársulathoz méltó, idejétmúlt, tisztán színpadi sikerre számító darabot kaptunk. És fáj talán megmondani, de nem hallgathatjuk el: amilyen örömdetes, az hogy magyar darabok is kerültek színre, éppen olyan kár és elszomorító, hogy századeleji romantikus, cícomás díszparaszt népszínműveket találnak csak a jugoszláv-magyar kultur-közeledés manifesztálására.

Az ezévi programból röviden ki kell emelnünk a most itt először színre kerülő darabokból kettőt: Branislav Nušić: Pokojnik (Az elhunyt) és Radomir Plaović és Milan Djoković: Voda sa planine (Víz a hegyről) c. darabját, mint amely darabok a mai társadalom problémáit állították elénk határozott haladó szemlélettel.

Nušić utolsó művében a „Pokojnik”-ban polgárosodó társadalmunk mind vizsgálhatóbb intézményeit mutatja meg nevetető és elszomorító, kétségbejítő és lázító valóságukban. Egy csődbe haladó társadalom saját alapjait aláásó, saját intézményeit kijátszó tragikomikumát adja elénk igazán radikális, erőteljes színezéssel. Ebből a darabból is láthatjuk, hogy Nušić élete végén mennyire jól látta a polgári társadalom betegségeit és milyen tiszta szemmel ítélte meg korhadását.

Plaović és Djoković 4 felvonásos parasztdarabja a szezon legerőteljesebb, legrealisabb és legaktuálisabb tárgyú darabja. Ha Nušić a polgárság csődjét, úgy ez a darab a nép feltörő erejét, világosodó öntudatát, izmosodó akaratát mutatja. Elsőrangban rajzolja le a falu despotáit; a hatalom csökönnyös szolgálait: irnokot, községi elnököt, képviselőt. A népnek korrupcióba, szabotálásba, sőt nyílt ter-

rorba, ütköző jóakarata és haladás utáni vágya kutat fúr és egészséges vizet hoz a faluba. Tiszta vizet, friss levegőt, világosságot és reményt hoz ez a darab. Teljesen egyszerű, népi, falusi problémákat hoz, de egy, a falvakon túl elágazó összefüggő nagy társadalmi harc remekül ábrázolt kis darabja a Voda sa planine.

Milyen felvilágosító, reménytadó és erősítő is tud lenni még mai, annyira korlátolt lehetőségei között is a színház!

Poór János

Hajduk Janosik. Csehszlovákiai film, szlovák nyelvjárásban, gyönyörű szlovák dalokkal, annak a kornak életéből, amikor a görbe tót hegyek lakóit éppúgy mint alföldi őseinket a feudális urak derese kormányozta. Kacagányos vidám urak és sirva jajgató vagy hangtalanul robotoló jobbágyok világa volt ez.

Hajdukorbács hajtja mezőre „úr dolgát” végezni a falvak lakóit. Sivár munkában nyögnek a jobbágyok. A földesúr hetyke lovon közéjük rugtat. Hátha igaz hogy „gazda szeme hizlalja az ökröt” és nem a szolga munkája. A robot-szemlén megakad az egyik lányon az úr szeme. „Nevess” — parancsolja a lánynak. A lány hidegen, inkább fogvicsorgatva hangtalanul ránevet. Szép szemei és fogai vannak. Egy feudális úrnak se lehet rossz vadászkaland.

De hol az öreg Janosik? Nem robotol? Egyszerre felelnek többen is: meghalt a felesége. Az úr sötét homlokkal az öreg Janosik kunyhójához vágat. A keményarcú Janosik keresztet ácsol elhunyt élete-párjának. És mert Janosik ilyen haszontalansággal bibelődik, mikor a termőföld a kapáját várja, az úr korbáccsal az arcába ver. Az öreg gyámoltalan lázadással baltát fog az úrra. Ezért mint a barmot felhajtják a kastélyba és a deresre kerül.

Bent a kunyhóban, a halott körül munkára teljesen képtelen öregek szomorú népi sirató dalokat zúgatnak. Si-

ratják jómindnyájuk értéktelen, elveszett életét.

A kunyhó előtt Anka, a jobbágy-falu legszebb lánya, Janosik fiának kedvese, kétségbeesett hangon a hegyekbe sikongja mátkája nevét, hátha megjön az ifjú Janosik.

A hegyekből a diákok városias viseletében megjön az ifjú Janosik. Mátkája sirva fut hozzá és elmondja, mi történt. Apád a deresen! Janosik baltát ragadva árkon-bokron keresztül rohan a kastélyba. A bamba poroszlót félreülve a pincébe fut, ahol deresre kötözve két hajdu ütlegeli kiaszott apját. A berohanó diáktól visszahökölnek. Janosik a dereshez térdel és apja fölé hajlik. Az öreg már kiszenvedett.

Janosik szörnyű bosszút fogad. A földesurat megfenyegeti. „Ha jószágodat elhajtják, Janosiknak köszönheted. Ha pajtád vagy kastélyod kigyullad, azt is Janosiknak köszönheted. Ne felejtsetd el Janosik nevét!”

A hegyekbe megy a diák és gyönyörű dallal seregíti össze a környék elégedetlenjeit. Egymásután ragadják meg hosszú nyelvű baltáikat a felkelők. Vidám élet folyik a hegyekben. Megsarcollják az úri gulyát. Elhajtják az úri nyájukat. Elveszik a postakocsik pénzét. Felgyűjtják a földesúr kastélyát és a szabadulás reménysugarait hintik a nép közt.

A romantika gőze lengi körül e történetet. De lehet-e másként népmentő betyárvilág legendás hőseinél?

Egy úri mulatságon, szindarab keretében tolakodva eltáncolják betyáros jobbagyántáncukat és tréfás társasjáték keretében elszedik a tapsoló közönség ékszerait. És vége-hossza nincsen az úri világ tréfás és komoly megsarcolásának. A hegyekbe küldött ellenük készülődő pandurszázadot is megcsúfolják. Összekötözve szekereken a vármegyére szállítják őket. Janosik a földesurat is irgalmatlanul elvereti a deresen saját begyakorolt hajdúival.

A csapatnyi jobbágyfelkelő bekerítésére a vármegye urai katonaságot hoznak az osztrák császár seregéből. A tél és a szükség szorongatják a betyárokat. Ravasz trüffel lecsalogatják a szorongatott betyárokat a hegyekből. Elkeseredett küzdelem indul, de a túlerő legyőzi a bűvőhelyükből kicsalt hősokeket.

Janosikot, aki minden kintatás ellenére se vallja, hová tették az urak pénzét, akasztani viszik. Az akasztófa árnyékában Janosik népi jobbágytáncba fog. Lassan indul a deresztő tánc, de mind szilajabban döngöl a ritmusa. A tánc lázadó örömeiben annyi erő, annyi biztatás van, hogy érezzük, hiába akasztófa, pandúrok és zsoldos seregek, a népi szabadság győzni fog. 1713-ban császári rendelettel a megye felakasztatta Janosikot, a szlovákok szabadságszerető Rózsa Sándorát.

A film szereplői hamisítatlan szlovák népviseletben jelennek meg. Arcuk mása sok alföldi faluban ma is megtalálható. Festői hegyi tájakon folyik a küzdelem. Valóságteremtő, leegyszerűsített művészettel megoldott színjátékok vittek a lencse elé. A csehszlovák demokrácia szép filmje volt Janosik, a betyár.

Latak István

KRÓNKA

— 59 magyar író, tudós és művész írásban protestált a készülő zsidóellenes törvény miatt.

— A Kinában harcoló japán hadsereg eddigi főparancsnokát, Teraucsi tábornokot leváltották és helyébe Uosiuoku tábornokot nevezték ki.

— A német kormány elrendelte a schilling eltörlését.

— Az indiai Misori városban a hindu nacionalisták kongresszust tartottak, amelyen 30.000 ember vett részt. Ez alkalommal is vérontásra került a sor, mivel

a rendőrség a gyűlés résztvevőit megtámadta. Az ok a nemzeti zászló volt, amelyet a rendőrség tilalma ellenére kitűztek. 32 ember meghalt, 48 súlyosan megsebesült.

— A lengyel parasztság a politikai és gazdasági helyzet miatti elégedetlenségének jeléül újabb nagyarányú sztrájkra készülődik.

— A múlt hó 19-én volt két éve annak, hogy Palesztinában megkezdődtek a zavargások, melyek folytán eddig a zsidók közül 142 veszítették el életüket, 500 pedig-kisebb nagyobb sebesülést kaptak.

— A szovjet kormány megszüntette bécsi képviselőjét.

— Az új magyar kormány kilátásba helyezte a parlament feloszlatását és az autoritativ rezsim bevezetését. Magyarország ezzel Ausztria útjára lépett.

— A Kvangszi tartományi katonai kiképzés vezetője kijelentette, hogy jelenleg a tartomány 14 millió lakosa közül 2 és fél millió kap katonai kiképzést köztük természetesen a diákok is, akiknek egy része már a fronton van, másik részük pedig felvilágosító munkát végez a lakosság között.

— A kassai magyar munkásakadémia József Attila-emlékestet rendezett április 4-én.

— Kassák Lajost, az ismert író elítélték Magyarországon két hónapra, mert egy kínai katona versét közölte.

— A német hatóságok kiutasították Ausztriából a londoni „Times”, a „Daily Telegraph” című lapok és a Reuter tudósító iroda tudósítóit.

— Lengyelországban betiltották a zsidóság számára a rituális vágást és 3 millió zsidó most tiltakozásul vegetáriánus étkezésre készül áttérni.

— Jugoszláviában 140 ezer külföldi dolgozik. Az iparban és a gyáriparban 48 ezer, a földművelés, erdészet, halászat körében 46 ezer, a kereskedelemben, hitel-, szállító vállalatoknál 16,800, szabad pályákon és közszolgáltatásban 15.000 és különféle más alkalmazásban 13,500. Legtöbb cseh van: 38,400, orosz emigráns 26,800 és 20,800 olasz állampolgár, akiknek nagyobb részét emigráns horvát és szlovén nemzetiségűek teszik ki, 21 ezer magyar, stb.

— A háborús készülődés nem békithető ki a szociális igazsággal. Ez a két dolog úgy gazdasági mint erkölcsi szempontból szöges ellentétben áll. A háborús készülődések csakis a civilizált élet kisebb vagy nagyobb rovására történhetnek. A szociális igazság csak frázis, ha a termelő erők nem a békés fejlődést szolgálják, mert az emberiség

Minden számunkban s z e l v é n y t közlünk, hogy olvasóink kívánságát lehetőségeinkhez mérten teljesíthessük.

Szíveskedjék e szelvényt levágni és szerkesztőségünkhöz juttatni.

Fordíts!

általános fejlődése csak békében lehetséges. A kollektív biztonság ezért, nem csak politikai felfogás, de hogy valósággá váljék olyan nemzeti és nemzetközi gazdasági berendezkedés szükséges, melynek alapköve — a szociális igazság. (Harold Batler a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal elnöke Prágában tartott beszédében.)

— Borah amerikai szenátor az USA alkotmányának 150 éves évfordulóján a náci propagandáról beszélve a következőket mondta: „Ezeket az ügynököket nálunk védik az egyesülési szólás és sajtószabadság alkotmányos joga, amely jogokat ők otthon régen fölruktak. Ha megszegik a mi törvényeinket nem hazájuk bírósága, de a mi független bíróságunk ítélkezik majd fölöttük. A mi bíránk nem részrehajlók és nem félnek. Ha bűnösök, elítélik őket. Ha a bűnük oly nagy, hogy megérdemlik a villamos széket, a mi kormányunk attól sem ijed meg“.

— Egy angol folyóirat összehasonlításokat tett a mostani kínai japán és az 1904-es orosz-japán háború között. A lap szerint 1904-ben Japán 1,100.000 katonát mozgósított, az 1937. és első három hónapjában pedig 1,000.000-t. 1904-ben a frontokon 430.000 katona volt, most pedig 500.000. 1904-ben a veszteség 200.000 halott és sebesült, most pedig már 100.000 halott és sebesült van. A háború egy napja 1904-ben 3.6 millió jenbe került, most pedig napi 5 millió jen veszteséget jelent.

— Párisban január közepe táján ünnepelték 40 éves évfordulóját annak, hogy a nevezetes francia író Zola Emil „J'accuse“ („Vádolok“) c. cikkét az „Aurora“ c. lapban megjelentette. Ez a cikk úgy Zola írói életének mint a „Dreyfuss-ügy“nek fontos eseménye volt. Zolát fenti cikkért egy évi börtönre ítélték, a kiadó pedig 5 hónapot kapott. Ezenkívül az író és a kiadó még 3.000 frank pénzbírságot is viselt.

Szereztek új előfizetőket

a magyar fiatalság lapjának, a »HID«-nak!

A jövő számban cikket kérek a következő tárgyról:

Név: _____ Hely: _____

Kor: _____ Foglalkozás: _____

Idegen szavak magyarázata:

abszolutizmus — önkényuralom
ambulancia — nyilvános rendelés
attitűd — magatartás
bojár — nemes
demonstráció — bizonyítás, tüntetés
helota — rabszolga
hadesz — alvilág
Hispania — Spanyolország
konföderáció — államszövetség

kaloria — hőegység
Marcia su Bukarest — Marcia su Roma
mintájára: menetelés Bukarest, illetve
Róma ellen: a fasiszták puccs-mód-
szere, mellyel a fővárosokat meg-
szállják
referátum — beszámoló
urbánus — városi
vitalitás — életerő

Szerkesztői üzenetek:

Rajtunk kívülálló okokból URSSJ kongresszusa, Világszemle c. cikkeinket csak részben közölhettük. Több cikkünk kimaradt. Szerkesztőség.

Kiadóhivatali üzenetek

M. A. Srbobran. Előfizetését, valamint a sajtóalapunk javára küldött 35—
dinárt megkaptuk. Köszönet.

HELYREIGAZÍTÁS

Jelen számunk 138 oldalán felülről a 13-ik sor után helyesen a következő sorok olvasandók:

„pozíciókat kell feladnia. A népi igazság erejénél fogva azonban a tömegek impozáns felsorakozása a demokrácia mögé ma már kétségtelen és így a középkori barbarizmus mai változatának szükségszerűen“

A fenti sorok sajnálatos tördelési hiba folytán maradtak ki.
Szerkesztőség.

**A HID a kisebbségi magyar fiatalság lapja.
Ki népével érez, támogatja a HID-at!**

TERJESZTŐINKET, valamint ELŐFIZETŐINKET kérjük, ha postacsekkünkön pénzt küldenek, a szelvény üres túloldalán írják meg egy-két szóban, mire küldik a pénzt: könyvvételre, előfizetésre vagy terjesztésük elszámolására

---

Felkérjük terjesztőinket, hogy a küldött lappéldányokkal a legközelebbi számig pontosan számoljanak el. A késedelmes elszámolások miatt a lap anyagi nehézségekkel küzd

---

Szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk helyisége

Suboticán Jugovićeva ul. 12 alatt van.

Hivatalos órák

minden kedden és csütörtökön este 6—8 óráig.

KÉRJÜK T. ELŐFIZETŐINKET,

hogy lakásváltoztatás esetén új címüket mielőbb jelentsék, nehogy a lap további küldésénél zavarok álljanak be.

Ujítsa meg előfizetését!

A HID postatakarékpénztári csekkszámaja:
58297

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. — Levelek és kéziratok Adm. i Red. HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: MAYER OTTMÁR, SUBOTICA, Petrogradska ul. 35

Gradska štamparija, Subotica. 38—84-4